

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 90 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

- ◆ ΤΟ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ (Νικ. Θ. Ἀρβανίτη) 34
- ◆ Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ: ΕΝΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ (Ε.Ν. Μόσχου) 43
- ◆ Ο Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ ΩΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ (Καθηγ. Παναγιώτου Γ. Νικολοπούλου) 46
- ◆ ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ (π. Ἠλία Μαστρογιαννοπούλου) 51
- ◆ ΜΙΚΡΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑ 55
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ...» (Πανορμίτη) 56
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη) 57
- ◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριᾶ) 59
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐπικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.) 61
- ◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α. Γιαμβριᾶ) 64

ΕΤΟΣ 69ον

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2006

ΑΡΙΘ. 668

€ 1,20

**Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς
τῶν «Ἀκτίνων»**

Μὲ τὴν ἑναρξὴ τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2006.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2006 παραμένει € 12.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρὸν καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2006

Ἐσωτερικοῦ: € 12 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: € 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταὶ μας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους εἰς τὸν λογαριασμὸν μὲ μορφή I.B.A.N. γιὰ ἐμβάσματα τῆς Eurobank μὲ ἀριθμὸ: **GR1102602010000940100366081**.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 69ον

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2006

Άριθ. 668

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ) ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 90 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

Με τή συμπλήρωση 90 χρόνων από τή γέννηση του ποιητή Ἀλεξάνδρου Γιάλα (Γ. Βερίτη), ὁ Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός πραγματοποίησε στήν Αἴθουσα Τελετῶν του κεντρικοῦ κτηρίου του ἐκδήλωση - ἀφιέρωμα, στίς 21 Δεκεμβρίου 2005.

Μετά τήν προσφώνηση του Προέδρου του Συλλόγου, Ὁμότιμ. Καθηγητοῦ Κου Ἰωάννου Μαρκαντώνη, ἀκολούθησαν οἱ εἰσηγήσεις:

- * Τοῦ κ. Νίκου Θ. Ἀρβανίτη, λογοτέχνη - κριτικοῦ, μέ θέμα: «Τὸ Φῶς στήν ποίηση του Γ. Βερίτη».
- * Τοῦ κ. Ε. Ν. Μόσχου, λογοτέχνη - κριτικοῦ - τ. Δευθυντοῦ τῆς «Νέας Ἑστίας» μέ θέμα: «Ἕνας χριστιανός ποιητής».
- * Τοῦ κ. Παναγιώτη Γ. Νικολόπουλου, Ὁμότιμ. Καθηγητοῦ του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν - Ἀντιπροέδρου του Φ. Σ. Παρνασσός, μέ θέμα: «Ὁ Γ. Βερίτης ὡς ἐρευνητής».
- * Ἀναμνήσεις, ἀπό τόν Ἀρχιμανδρίτη π. Ἠλία Μαστρογιαννόπουλο.

Τὰς ὡς ἄνω εἰσηγήσεις δημοσιεύομε ἐν συνεχείᾳ.

ΤΟ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ

1. 'Ο Γενάρης

"Όταν ο Διονύσιος Σολωμός, ο Γενάρης τῆς νεοελληνικῆς χριστιανικῆς ποίησης, ὁ «Γλυκόφωνος Τραγουδιστής», ὅπως τὸν εἶχε πει ὁ Βερίτης¹, ἔγραφε στὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» γιὰ τὸ Φῶς ποὺ στολίζει τούτη τὴ Θεά, τὴν Ἐλευθερία-Ελλάδα, τὸ ὄριζε ὡς Φῶς ποὺ «δὲν εἶναι, ὄχι ἀπὸ τὴ γῆ». Μιλοῦσε γιὰ ἓνα Φῶς μὲ φλογώδη λάμψη ποὺ τὴν ἴδια καὶ τὰ γύρω της τὰ ἔκαμε ὅλα Φῶς. Ἐνα Φῶς ἑξαστράπτων, ποὺ ἐκπηγάξει ἀπ' τὴν ἴδια τὴ θεὰ Ἐλευθερία καὶ τὴν μεταμορφώνει σὲ λάμπουσα Θεά, σὲ Θεὰ ὄλο Φῶς! Καὶ μεταβάλλεται σὲ οὐράνια Θεά! Μιὰ Θεὰ ποὺ ζεῖ καὶ πορεύεται μέσ' στὸν πάσχοντα κόσμο. Κι ἀγωνίζεται γιὰ τὸ λυτρωμὸ του.

Ὁ ποιητὴς, γιὰ νὰ δώσει μεγαλύτερη ἐμφαση στὴ Θεὰ - Ἐλευθερία, εἰσάγει στὸ ποίημα τὴ Θρησκεία. Εἰσάγει τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ μὲ τὴ μορφή τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ ἐπίγειο Σῶμα Του. Καὶ μεταμορφώνει σὲ Θεὰ τὴν Ἐλευθερία!

Τὰ Χριστοῦγεννα, «τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ», ὅταν ἡ Ἐλευθερία πηγαίνει στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι, μπροστὰ τῆς ἐμφανίζεται «ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρό», δηλαδὴ ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία. Αὐτὴ, λοιπόν, ἡ Θρησκεία κατασπάζεται τὴν Ἐλευθερία καὶ μπαίνουν μαζί «μέσ' τῆς ἐκκλησιάς».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ ὅτι ὁ Σολωμὸς παραπέμπει στὸν προφήτη Ἡσαΐα (λε') ὅταν μιλάει γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς Ἐλευθερίας στὸ Μεσολόγγι. Γράφει στὴν 88 στροφὴ τοῦ Ὑμνου: «Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι / τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, / μέρα ποὺ ἀνθισαν οἱ

λόγγοι / γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ». Οἱ λόγγοι, γιὰ τὸν ποιητὴ ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀγαλλιούσα κι ἐξανθίζουσα ὡς κρίνον ἐρημο μὲ τὴ γέννηση τοῦ Φωτοδότη, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος στὶς σημειώσεις του. Μάλιστα, ὁ ποιητὴς, δάξει στὸ στόμα τῆς Θεᾶς - Ἐλευθερίας τούτα τὰ λόγια: «Σήμερ' ἀπιστοι, ἐγεννήθη, / ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής». Στὶς ἐπόμενες δυὸ στροφές (98 καὶ 99) ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ γίνεται πύρινος, ἀφοῦ μπαίνει στὸ ποίημα ὡς λόγος τοῦ ἴδιου τοῦ Λυτρωτῆ.

2. «Ἐξεγείρου Σιών»

Τὸν τότε νεαρὸ Σολωμὸ (μόλις 23 χρονῶν) τὸν ὠρμάζει ἡ Ἐθνεγερασία τοῦ Εἰκοσιένα σὲ σημεῖο ποὺ τὸν πρῶτο χρόνο «συνέθεσεν αὐτοσχέδιον δεκατετράστιχον, ὅπου προέταξε τὸ χωρίον τοῦ Ἡσαΐα: Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου Σιών, ἐνδύσαι τὴν ἰσχύν σου Σιών. «Σήκω, σήκω, ὦ Σιών, ξαναπληροῦ μὴ φωνῆ ποὺ σὲ θγάξει ἀπὸ τὴ μανία τῶν πολεμιστῶν. Ξαναφόρεσε τῆς χαμένης δόξας τὰ φορέματα...»².

Ὁ βιογράφος καὶ μελετητὴς τοῦ σολωμικοῦ ἔργου Ν. Β. Τομαδάκης σημειώνει: «Αὐτὴ ἡ Σιών δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἐπίγειος ἐβραϊκὴ Ἱερουσαλήμ, οὔτε ἡ χριστιανικὴ οὐράνια τοῦ Δαμασκηνοῦ», ἀλλὰ ἡ Ἑλλάδα «καὶ μάλιστα ἡ ἀρχαία, ἡ ἐνδοξος, ἡ ὅποια θ' ἀναστηθῆ ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ τῆς δουλείας τὴν ταπεινώσειν, διὰ νὰ ἐπανεύρη τὸ παλαιὸν τῆς κλέος»².

Κι ὁ ποιητὴς, ὀρώμενος τὴν Ἐλευθερία, ἀναφωνεῖ: «Α! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει, / σὰν ἡλίου φεγγαβολή, / καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει, / δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴν γῆ. / Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη / χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός / φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι, / κι

ὄλα γίρω σου εἶναι φῶς».

Ἡ Θεὰ - Ἐλευθερία, σὸ Σολωμό, γίνεται Ὑπέροχος Στρατηγός, πού βγήκε λεύτερη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Πλάστη καὶ τὴν σκλάβωσε ἢ δολιότητα καὶ ἢ μοχθηρία τοῦ Κάϊν συμπεριφορὲς πού ὁ ποιητὴς τὶς ταυτίζει μὲ τὶς ἀντιχριστιανικὲς συμπεριφορὲς τῆς σκλαβιάς καὶ τοῦ σκότους. Ἡ Ὑπέροχος Στρατηγὸς σηκώνει τὸ σπαθὶ τῆς καὶ «μὲ φωνὴ πού καταπεῖθη» διακηρύσσει παντοῦ: Σήμερ' ἀπλοτοὶ γεννήθηκε τὸ Φῶς! Τὸ Φῶς πού θὰ παλέψει μὲ τὸ σκοτάδι καὶ θὰ λευτερώσει τοὺς καθημένους «ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου»³.

Τούτη ἡ Γέννηση εἶναι τάξεως πνευματικῆς! Εἶναι ἡ γέννηση τῆς πνευματικῆς ἔλευθερίας. Κι ὄχι τῆς κρατικῆς ὑπόστασης, πού, ἴσως, ἔπεται...

3. Ἐλευθερία καὶ Φῶς

Ὁ Γ. Βερίτης⁴ σὸ ποίημά του γιὰ τὸ Σολωμό μιλάει μὲ δωρικὸ λυρισμὸ γιὰ τὸ «Οὐράνιο Φῶς» πού ἀχτινοβολεῖ ἡ Λευτεριά. Τὸ Φῶς ἐνυπάρχει στὴν Ἐλευθερία καὶ ἡ Ἐλευθερία ἐνυπάρχει σὸ Φῶς: «μεσ' σὸ οὐράνιο φῶς τῆς Λευτεριάς» λέει ὁ Βερίτης. Τοῦτος ὁ ἔμφωτος ποιητὴς δάεπει τὴν ποίηση τοῦ μεγάλου προγόνου του, τοῦ γενάρχη του, σὰν πινδαρική ποίηση, μεγαλόπνοη, αὐτόνομη μετρικά, πού ἀκολούθησε δικούς τῆς μετρικούς τόνους. Κι ἔκαμε τὸ στίχο δωρικὸ σὰν κολόνα ἀπὸ πεντελικὸ μάρμαρο σὲ κιονοστοιχία τοῦ Παρθενῶνα: «Τραγοῦδια μεγαλόφωνα σὰν Πίνδαρος ἀρχίνα, / πλέξε στεφάνια ἀμάραντα μὲ στίχους καὶ μὲ κρίνα. / Ἀηδόνι καὶ τῆς Πίστης μας καὶ τῆς Ἐλευθερίας, / τὰ μύρια πνεύματα πού ἀκοῦν θ' ἀνασκυροῦν κι ἐκεῖνα / στὴν πύλη τὴν ὀλόχρυσον τῆς Παντοδυναμίας»⁵.

4. Ἡ γέννηση τοῦ Φωτός

Ἡ γέννηση λοιπὸν τοῦ Λυτρωτῆ εἶναι ἡ γέννηση τοῦ Φωτός! Τὸ Φῶς ὡς ἀλήθεια, ὡς ἀρετὴ, ὡς ἀγάπη, ὡς ἔλευθερία, ὡς ἀποκάλυψη τῶν ἀφράστων, τῶν ἀπὸ αἰώνων κεκρυμμένων, τῆς ἴδιας τῆς Αἰωνιότητος! Σ' ἓνα ἀνεπίγραφο τροπάριο στὴ Γέννηση δια-

βάζουμε: «Ἀνέτειλας Χριστὲ ἐκ Παρθένου / νοητὲ Ἦλιε τῆς Δικαιοσύνης». Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς χρησιμοποιεῖ σὲ δεύτερο πρόσωπο τὸ ρῆμα *ἀνέτειλας* κι ὄχι *γεννήθηκες*, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ὑπογραμμίσαι τὸ Φῶς πού ἔλαμψε στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Σὲ τροπάριο τοῦ ἑσπερινοῦ τῶν Θεοφανίων ἡ φανέρωση τοῦ Φωτὸς γίνεται σαφέστερη: «Ἐλεφάνης ἐν τῷ κόσμῳ / ὁ τὸν κόσμον ποιήσας / ἵνα φωτίσῃς τοὺς ἐν σκότει καθημένους».

Ὁ Ρωμανὸς μιλάει γιὰ «αταμφάγον πύρ» τῆς ἀνθρώπινης γνώσης καὶ γιὰ «δροσιζόν πύρ» τῆς θείας συγκαταβάσεως. Κι ὁ Ναζιανζινὸς γιὰ τὸ Οὐράνιο Σέλας τῆς Τρισηλίου Θεότητος.

5. Τὸ Ὑπέροσιο Φῶς

Μ' αὐτὸ τὸ ὑπέροσιο Φῶς εἶναι κατάφωτη ἡ ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη. Καὶ πῶς ἦταν μπορετὸ νὰ γίνῃ ἀλλιῶς; Ὁ Βερίτης, μακρινὸ ἐγγόνι τοῦ Βυζαντινοῦ ποιητικοῦ λόγου καὶ γόνος τοῦ Σολωμοῦ, ρίχνει τὶς ρίζες του βαθιὰ κι ἐνάγει τὰ δικά του ποιητικὰ γονίδια μ' ἐκεῖνα τῶν Βυζαντινῶν ἡμογράφων, μάλιστα τῆς πρώτης περιόδου.

Ὁ Γεώργιος Πισιδίης⁶ ἀπ' τὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, πού ἔζησε τὸν 7ο αἰώνα (610 - 640) σὸ ποίημά του, πού ἀναφέρεται στὴν Ἀνάσταση, γράφει: «Καὶ γίνεται φῶς ἡ γεώδης οὐσία, / Καὶ ζωτικὴ φλόξ ἡ τεφρώδης αἰθάλη. / ... / Καὶ πυρπολεῖται τῶν παθῶν ἡ σφοδρότης. / Χωνεύεται γὰρ πᾶσα κίβδηλος πλάνη, / Ὡσπερ τὶς ὕλη χρυσίῳ μεμιγμένη. / ... / Παρῆλθεν ἡ νύξ τῶν πλάνων μὲν λόγων».

Γιὰ Φῶς μιλάει κι ὁ Βερίτης σὸ Χριστουγεννιάτικο ποίημά του «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί»⁷. Καὶ μάλιστα γιὰ τὸ θεῖο φωτοχάλξι πού βρέχουν οἱ οὐρανοὶ τῆς Βηθλεὲμ καὶ τὸ φῶς πού πίνει λαίμαργα ἡ διψασμένη γῆ, πού «Πόσες χιλιάδες χρόνια ἐπρόσμενε / τὴν ἅγια αὐτὴ στιγμή νὰ φτάσει! / Πόσες χιλιάδες χρόνια ἐπρόσμενε / τὴν ἄρρητον ἀνατολή Σου, / μέσ' σ' ἄξημέρωτα σκοτάδια τῆς / φωτὸς ποτάμια νὰ κυλήσουν! / ... /

*Κι ἤρθες! Δὲν ἤρθες μ' ἀστροπέλεκα / καὶ
μὲ βροντὲς καὶ καταιγίδα. / Ἦρθες σὰν αὖρα,
σὰν πνοή, σὰν φῶς, / σὰν ὀρθινὴ δροσοστα-
λίδα». Ὁ ποιητὴς μὲ πλημμυρίζοντα λυρι-
σμό δίνει ὅλη τὴν τραγικότητα τῶν ἀξημέ-
ρωτων σκοταδιῶν τῆς ἀβύσσου πού ἐπιφέ-
ρονταν πάνω ἀπὸ τὴ γῆ, ὅπως τότε πού ἦταν
«ἀκατασκευάστη». Κι ἀμέσως τὴν εἰκόνα
τοῦ Φωτός! Τὴν αὖρα τὴν ὀλόφωτη! Τὴν
αὖρα τῆς Ἐλπίδας...*

Αὐτὴ ἡ «*γλυκιὰ πραγματικότητα / πού
ψηλαφοῦν τὰ δάχτυλά μας*», εἶναι πού κά-
νει τὸν Βερίτη νὰ προσφέρει θυμίαμα εὐγνω-
μοσύνης, πού καίει στὸ μυστικὸ βωμὸ «*τῶν
πόθων τῶν ἀγνῶν τὰ κάρβουνα*». Αὐτὸ τὸ
θυμίαμα εὐγνωμοσύνης εἶναι πού κάνει τὸν
ποιητὴ ν' ἀναφωνεῖ πλημμυρισμένος ἀπὸ
«γνώση, ὁμορφιά καὶ φῶς»: «*Αἰώνια μέσα
μας Χριστοῦγεννα / κι ἀνθοβολοῦνε κρίνα
ὀλάσπρα. / Κι ἀπ' τῶν ψυχῶν μας τὸ στε-
ρέωμα / σταλάζουν φῶς κι ἀσῆμι τ' ἀστρά!*»⁹.

6. Ποιητικὸ ὄροσημο

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Βερίτη στὰ 1938, ἀπὸ
τὸ περιοδικὸ *Ἀκτίνες*, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ
ὄροσημο γιὰ τὴ νεοελληνικὴ χριστιανικὴ
ποίησι, ὅπως ἔχει γραφτεῖ⁹. Καθὼς ὄροση-
μο γιὰ τὴ νεώτερη ποίηση εἶναι ἡ ἐμφάνιση
τοῦ Γ. Σεφέρη, τὸ 1931, μὲ τὴ «Στέρνα». Μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ δεβαιότητα ὅτι ἡ
ἀνθησι τοῦ νεότερου χριστιανικοῦ ποιητι-
κοῦ λόγου ἀρχίζει καὶ συνεχίζεται μὲ τὸν Βε-
ρίτη. Στὸν πυρῆνα τοῦ ποιητικοῦ του λόγου
ὑπάρχει τὸ ὑπερλιικό, τὸ αὐλο Φῶς. Αὐτὸ
εἶναι τὸ κυριαρχικὸ στοιχεῖο, πού, ὅπως λέει
ὁ Πισίδης, κάνει φῶς τὴν γεῶδη οὐσία!

Εἶχα τὴν ἀγαθὴ τύχη νὰ ἐπιμεληθῶ τὰ
Ἔπαντα τοῦ Γ. Βερίτη, ποιητικὰ καὶ πεζά,
πού κυκλοφόρησαν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δα-
μασκὸς» τὸ 1958 σὲ τρεῖς τόμους. Κι ἔμεινα
καὶ συνεχίζω νὰ μένω ἐκθαμβὸς ἀπὸ τὸ Φῶς
πού καταυγάζει τὴν ποίησή του! Ἀλλὰ καὶ
τὸν δοκιμακὸ καὶ κριτικὸ λόγο του.

Τὸ νὰ καταυγάζεται ἡ ποίηση ἀπὸ Φῶς
εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο φυσικὸ, θὰ λέγα-
με. Ὅμως ὁ δοκιμακὸς καὶ κριτικὸς λόγος;

Μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ διαύγεια καὶ εὐ-
θυκρισία. Ὅμως γιὰ Φῶς; Ὅποιος ἔχει τὴν
ὑπομονὴ νὰ μελετήσει τὶς «Αἰσθητικὲς Με-
λέτες» τοῦ Βερίτη, πού περιλαμβάνονται
στὸν πρῶτο τόμο τῶν πεζῶν του, θὰ δεβαιω-
θεῖ γι' αὐτὸ τὸ Φῶς. Καὶ θὰ τὸ χαρεῖ νὰ ξε-
πηδαεῖ μέσα ἀπὸ τὶς λέξεις καὶ τὰ νοήματα!

7. Τὸ «μυστικὸ» τοῦ Βερίτη

Τὸ «μυστικὸ» τοῦ Βερίτη εἶναι ἡ ζωντα-
νὴ Πίστη του καὶ ἡ πλήρης ὑποταγὴ του σ'
Ἐκεῖνον πού τὸν ἀγάπησε «μ' ἀγάπη πιὸ με-
γάλη!» Κι ἔγραψε τ' Ὀνομά Του βαθιὰ μέσα
του μὲ τ' ἅγιο Του χέρι. Νὰ ἡ ὁμολογία τοῦ
ποιητῆ: «*Τ' Ὀνομά Σου τ' ἀκριβὸ / μέσα μου
τῶχεις γράψει / καὶ κανένας δὲ μπορεῖ / νὰ
σῆσει ἢ νὰ τ' ἀλλάξη*».

Ἀκολουθώντας ὁ Βερίτης τὸ δρόμο πού
βάδισαν οἱ μεγάλοι τῶν νεοελληνικῶν χρι-
στιανικῶν γραμμάτων, πορεύεται μὲ τὴν ἴδια
εὐσυνειδησία καὶ πίστη καὶ μ' ἀπεριόριστο
σ' αὐτοὺς σεβασμὸ. Κυρίως μὲ πνεῦμα μα-
θητείας καὶ ὑποταγῆς τοῦ Ἐγὼ στὸ Ἐμεῖς,
ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Μακρυγιάννης. Καὶ γίνε-
ται ὑποδειγματικὴ προσωπικότητα.

Ὁ Σ. Καλησπέρης¹⁰, ὁ δευδερχῆς κριτι-
κὸς τῶν *Ἀκτίνων* καὶ σοφὸς δάσκαλος στὸ
τότε φυτῶριο τῶν Χριστιανικῶν Γραμμάτων,
ὑπογραμμίζει ὅτι «*μὲ τὸ νὰ διατηρῆ μέσα
του (ὁ Βερίτης) τὴ φλόγα τῆς μαθητείας,
γίνεται ἀμέσως μιὰ ὄντοτης. Κι ὅσο πάει ὁ
καιρὸς, μὲ τὸ νὰ ταυτίζῃ τὶς ἐπιδιώξεις του,
τὸ ἀτομικὸ του θέλημα, τὰ ὄνειρά του, τοὺς
ὀραματισμοὺς του μὲ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ
ἀπρόσωπου χριστιανικοῦ ἔργου, ἡ ὄντοτης
γίνεται μορφὴ!*»¹¹.

Ἄ! τότε ὅλοι δούλευαν χωρὶς προσωπι-
κὲς φιλοδοξίες! Καὶ τὸ ἔργο προχωροῦσε.
Ἡ μόνη φιλοδοξία ἦταν νὰ ὑψωθεῖ ὁ πύρ-
γος τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Βερί-
της ἔχει τραγουδήσει ἔξοχα τοῦτο τὸ μονα-
δικὸ φαινόμενο στὸ ποίημά του «Κουράγιο,
ἀδέρφια»¹², χαρισμένο στοὺς οἰκοδόμους τοῦ
Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ στίχους γιο-
μάτους ψυχικὴ δύναμη κι ὀλόφωτους ἀπὸ
Πίστη μᾶς λέει: «*Τὸν πύργο χτίζουμε ὅλοι*

*ἀντάμα / και στο Χριστό κάνουμε τάμα / κανέννας μας να μη σταθῆ, / ὥσπου ἡ δουλειά μας να τελειώση, / στο βράχο ὁ πύργος να ριζώση, / κι ἴσα με τ' ἄστρα να ὑψωθῆ!*¹².

ὦ! ναι τότε, κυριαρχοῦσε τὸ «Ἐμεῖς» τοῦ Μακρυγιάννη! Ὑστερα ἦρθαν ἄλλοι καιροί. Καὶ τὸ «Ἐγὼ» ὑψώθηκε τείχος. Ἐκλεισε μέσα τοὺς ἐργάτες. Κι ἔφυγε τὸ κέφι. Καὶ χάθηκε τὸ ὄραμα. Κι ὁ πύργος ἔμεινε ἀτέλειωτος, με κάποιους ρομαντικούς νὰ βάνουν ἐδῶ κι ἐκεῖ κανὰ λιθαράκι... Κι ὁ πύργος τῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας πάει νὰ γίνῃ τῆς Βαβέλ πύργος. Τί κρίμα!

8. Ἠγέτης στὰ τριάντα!...

Κι ὅμως, αὐτὸ τὸ «Ἐμεῖς» ἔκαμε τὸν Βερίτη ἔμφωτο ποιητῆ! Ὁ Σ. Καλησπέρης ὑπογραμμίζει: «Τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς μαθητείας καὶ τῆς ὑποταγῆς στὸ θέλημα τοῦ Κυρίου μέσα σὲ λίγα χρόνια δίνει φτερά στὶς δυνατότητές του (τοῦ Βερίτη), ἐμπνέει καὶ ἀναπτύσσει τὸ πολὺπλευρο ταλέντο του καὶ τὸν δημιουργεῖ συνδιαμορφωτῆ τῆς κοινῆς πορείας, ἡγέτη στὰ τριάντα του χρόνια».

Ναί, ἡγέτη στὰ τριάντα του χρόνια! Δίκαια λοιπὸν ὁ Καλησπέρης βάζει τὸ ἐρώτημα: «Ποιὸς ἀπὸ τοὺς συνομηλίκους του, - ἐκείνους πού, ζώντας μακριὰ ἀπὸ τὴν Πίστη, τόσο τσακίζονται κυριολεκτικὰ γιὰ νὰ δημιουργήσουν καριέρα- ἔχει νὰ παρουσιάσει τὸ ἔργο καὶ τὸ κύρος τοῦ Βερίτη;». Κι ὁ Καλησπέρης ἐπιλέγει: «Αὐτὴ ἡ ἐργατικότης του, αὐτὴ ἡ προσήλωσις πρὸς τὸ καθήκον, αὐτὴ ἡ σωστὴ δουλειὰ ποῦκανε (...) εἶναι ἐκεῖνο πὸ οἱ νέοι καὶ οἱ παλαιότεροι μπορεῖ νὰ μιμηθοῦν»¹¹. Σοφὸς ὁ λόγος! Κι ἐπικαιρὸς! Μακάρι!...

9. Τὸ πολικὸ ἀστέρι τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ

Τὸ πολικὸ ἀστέρι στὴν ποίηση τοῦ Σολωμοῦ εἶναι «ἡ φύση τῆς Ἰδέας καὶ τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ τὸ γεννητικὸ βάθος τῆς», πὸν θὰ ἐνσαρκώσῃ ἡ ποιητικὴ δημιουργία. Μιὰ Ἰδέα ὑπερφυσικὴ πὸν ἔρχεται ἀπὸ τὸ Θεὸ κι ἐπιστρέφει στὸ Θεὸ¹³. «Τὸ Ποίημα -γράφει ὁ Σολωμὸς- ἄς ἔχει ἀσώματη ψυχὴ, ἡ

ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Θεό, (...) τέλος ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεό».

Στὸ ποίημα τοῦ Χρέους δὲν σκόπευε ὁ Σολωμὸς ν' ἀναπαραστήσῃ τὰ τραγικὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ «φανερῶθῃ ἀπειράχτη καὶ ἅγια ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ Παράδεισος». Γι' αὐτὸ καὶ σημειώνει: «Μελέτησε καλὰ τὴ φύσι τῆς Ἰδέας καὶ τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ γεννητικὸ βάθος τῆς ἄς πετάξῃ ἔξω τὸ φυσικὸ μέρος τῆς, καὶ τοῦτο ἄς τεθῆ ἀδιάστα εἰς ὄργανα ἐθνικά».

Σύμφωνα με τὸν βιογράφο καὶ σχολιαστὴ τοῦ σολωμικοῦ ἔργου Ν. Β. Τομαδάκη, τὸ «Χρέος»¹⁴ ἦταν γιὰ τὸ Σολωμὸ «τὸ κύριον τῆς ζωῆς του πένταθλον»¹⁵, χωρὶς νὰ ἔχει «τὴν εὐκολίαν τῶν Ὑμνων οὔτε τὸ ὀλοκληρωμένον οἰκοδόμημά τους ἢ τὸ ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο γνωστό». Ἐκεῖνο πὸν χρειάζεται ὁ ἀναγνώστης γιὰ νὰ τὸ προσεγγίσει εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ πρῶτα τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, τὴν «αἰώνιως ρέουσα, ἀκαταπαύστως πλουτιζομένη, οὐδέποτε ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἴσταμένη, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἠθικολογικοῦ σημείου ἐκκινουσα». Οἱ ἀναζητήσιες τοῦ Σολωμοῦ στὸ ποιητικὸ στερέωμα εἶναι δεδομένες, ὅπως δεδομένη εἶναι καὶ ἡ σταθερότητά του στὴ μεταφυσικὴ θεβαιότητα πὸν προσδιορίζει τὴ φύση τῆς Ἰδέας.

10. Τὸ πολικὸ ἀστέρι τοῦ Γ. Βερίτη

Ἄν στὸ Σολωμὸ, πολικὸ Ἀστέρι εἶναι ἡ φύση τῆς Ἰδέας, στὴν ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη εἶναι τὸ ἄ ὕ λ ο Φ ῶ ς. Ἐκεῖνο τὸ Φῶς, ὅπως τὸ καθορίζει ὁ θεϊκὸς λόγος με τὴ γραφίδα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, ὅταν περιγράφει τὴ Μεταμόρφωση πὸν «ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς»¹⁶. Πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο τὸ Φῶς πὸν τίλιξε τὸν Ἄγγελο Κυρίου ὅταν «ἀπεκύλυσε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας» (τοῦ μνήματος), κι ἔγινε τὸ πρόσωπό του σὰν ἀστραπὴ καὶ τὰ ἐνδύματά του ὀλάσπρα σὰν χιόνι¹⁷.

Δὲν πρόκειται, λοιπὸν, γιὰ τὸ προμηθεϊκὸ φῶς, πὸν ὡς συνέπεια εἶχε τὸν αἰώνιο βασανισμό, τὸ κάρφωμα τοῦ θεοῦ στὸν Καύ-

κασο, οὔτε γιὰ τὸ «κρῦο ὑδραργυρικό φῶς», αὐτὸ ποῦ ἡ ὕλη μᾶς δίνει, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἄυλο Φῶς. Γιὰ κείνο τὸ Φῶς ποῦ καταυγάζει τὴν ξαναγεννημένη ἀνθρώπινη ὑπαρξή. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ στίχος τοῦ Βερίτη, γιὰ τὸ προμηθεϊκὸ φῶς, στὸ ποίημα «Προμηθεὺς Πυρφόρος»¹⁸: «*Τὸ φῶς ποῦ καίει, τὸ γνώρισες· τὸ ποῦ φωτίζει ποιὸ νᾶναι;*».

Στὸ ποίημα «Διπλὴ Γέννα»¹⁹, ὁ Βερίτης θὰ μᾶς μιλήσει ἀπερίφραστα γιὰ τὸ ὑπερφυλικὸ, τὸ ἄυλο Φῶς: «*Μάνα μου τὴν Πίστη σου / κι ἐγὼ θὰ τὴν κρατήσω, / μέσ' τὸ φῶς ποῦ σ' ἔθρεψε / θέλω κι ἐγὼ νὰ ζήσω / ... / Μέσ' τὸ φῶς ποῦ σ' ἔθρεψε / ποθῶ κι ἐγὼ νὰ μείνω, / κι ἄστρο σ' ἄλλους Οὐρανοὺς / ἀντάμα σου νὰ γίνω*».

Ἄλλὰ κι ὁ τίτλος τοῦ ποιήματος εἶναι δηλωτικός. Μιλάει γιὰ διπλὴ γέννα. Ἐκείνη τὴ γέννα ποῦ ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς Ἀγάπης κι ἐπιστήθιος Μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ στὸ 3ο κεφάλαιο τοῦ Εὐαγγελίου του κι ἀναφέρεται στὴ συνομιλία τοῦ Κυρίου μὲ τὸν Νικοδόμη «*ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*». Στὴ δικαιολογημένη ἀπορία τοῦ Νικοδήμου, ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ: «*Σὲ θεβαιώνω, ἂν κάποιος δὲν γεννηθεῖ ἀπὸ νερὸ καὶ Πνεῦμα δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*».

Ὁ Βερίτης στοὺς ἐπόμενους στίχους μᾶς τὸ λέει καθαρά: «*Τ' ἅγιο Πνεῦμα ὀλόφωτο / χιτῶνα μ' ἔχει ντύσει / κι ἔσκυψε στὸ μέτωπο γλυκὰ νὰ μὲ φιλήσει / ... / Κι ὄλο πιά φεγοβολᾷ στὸ μέτωπο τὸ στέμμα / καὶ στίς φλέβες μου κυλᾷ / τὸ εὐγενικότερο Αἷμα*». Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ ποιητὴς μιλάει γιὰ τὸ ἅγιο Βάπτισμα καὶ Χρῖσμα.

Βέβαια, ὅλα τοῦτα, στὸν ἀρνητὴ τῶν ἐπέκεινα, φαίνονται παράδοξα κι ἀκατανόητα! Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι παράδοξα κι ἀκατανόητα ὅταν προσπαθεῖ νὰ «συλλάβει», νὰ προσεγγίσει τὰ ἄυλα μὲ τὰ ὑλικά μάτια τοῦ σώματος ἢ μὲ τὴν φαιὰ οὐσία τοῦ ἐγκεφάλου του; Τὰ ἄυλα ὀρῶνται μ' ἐνοράσεις. Αὐτὲς καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπο ἰκανὸ νὰ ἔχει συνείδηση τῶν πραγμάτων ἢ, ὅπως λέει ὁ Παῦ-

λος, «πραγμάτων ἐλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἐβρ. ια', 1). Τὰ αἰσθητὰ ὀρῶνται μὲ ὀράσεις, μὲ ψηλαφίσεις, μὲ τὴν ἐμπειρία τοῦ σώματος, τοῦ ὑλικοῦ κόσμου.

11. Λυρική φωτοχυσία!

Στὸ ποίημα «Ὁ Γαληνοφόρος»²⁰ ὁ ποιητὴς θὰ μᾶς πεῖ στοὺς ἐμφωτους στίχους του: «*Συντροφιὰ μὲ τὸ Χριστὸ / λαχάρησα νὰ ζήσω. / ... / Κι εἶναι τὸ τραγούδι μου / τραγούδι στ' Ὄνομά Του, / ποῦ νικᾷ τὴ δύναμη / τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. / ... / Τ' Ὄνομά Του, ὦ ναί, παντοῦ / χρυσόγραφο τὸ βρίσκω. / ... / Στὰ ζαφείρια τοῦ γυαλοῦ, / στοὺς ἦχους τῶν κυμάτων. / ... / Στ' ἀηδονιοῦ τὸ λάλημα, / στὴν εὐωδία τοῦ κρίνου, / ... / Βρίσκω το καὶ τραγουδῶ / καὶ στήνω πανηγύρι / καὶ μεθῶ μὲ τῆς Χαρᾶς / τὸ εὐφρόσυνο ποτήρι*».

Αὐτὸ τὸ μεθυστικὸ ξέσπασμα τῆς Χαρᾶς μόνον μὲ τὰ ἐμφωτα μάτια τῆς ψυχῆς μποροῦμε νὰ τὸ προσλάβουμε καὶ νὰ τὸ κατανοήσουμε. Ἄλλιῶς μένουν «*κλειστὲς οἱ πόρτες τῆς ψυχῆς μας*», ὅπως μᾶς λέει ὁ ποιητὴς στὸν πρῶτο στίχο τοῦ ποιήματός του «Ὁ Λυτρωτικός»²¹.

Τὸ ἴδιο θὰ μᾶς πεῖ καὶ στὸ «*Ἀλφάβητο τῶν Αἰνῶν*»²², τὸ ποίημα μὲ τὸν ἐξαισιο λυρισμὸ συνταιριασμένον καταπληκτικὰ μὲ τὴν μεταφυσικὴ θεβαιότητα: «*Ροδίξ' ἢ ἀνατολή κι ἀσπρογαλιάζει, / καὶ φρέσκο, σὰν πρωτόπλαστο, τὸ ἀτλάξι / γυαλίζει τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ / μὰ καινὴ κτίση μῶρχεται στὸ νοῦ, / κι ὀλόθαθα ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει. / ... / Ὡραῖος κάλλι, Ἐσύ, καὶ διαλεχτός μου, / ὡχρὲς προστά Σου οἱ ὀμορφιῆς τοῦ κόσμου! / Σωπάτε ἀηδόνια κι αὖρες μέσ' τὰ δάση, / ἄνθρωποι, δέντρα, θρύσες, ὄλη ἡ πλάση: / Ἀπόψε θάρθει νὰ μὲ θρεῖ ὁ Χριστός μου!*».

12. Ἡ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου

Τὴ διαχρονικὴ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ζητᾷ τὸ φῶς στὰ πράγματα τοῦ παρόντος βίου, χωρὶς νὰ τὸ βρίσκει, μᾶς τὴ δίνει ὁ Βερίτης στὸ ποίημά του «*Ζητώντας τὸ Φῶς*»²³. Μιὰ συγκλονιστικὴ τραγωδία, ποῦ

τὸ ἔμφωτο λυρικό στοιχείο κάνει πιὸ ἐντονό τὸν συγκλονισμό, καὶ φέρνει στὸ τέλος τὴν κάθαρση καὶ τὸ ἔλεος, καθὼς σὲ ἀρχαία τραγωδία: « - *Νυχτωμένοι στρατοκόποι, / στὰ σκοτάδια πού γυρνᾶτε, / σὰν τὶ νᾶναι πού ζητᾶτε; / ... / - Τί ζητᾶμε; Φῶς διαβάτη. / ... / Πήγαμε στὴ Βαβυλώνα, / στὸ Θιδέτ, στὴν Καρχηδόνα, / στὶς Αἰγύπτου τὶς ἐρημιές. / Μᾶς ἐμάθαν ὅλ' οἱ δρόμοι / κι ὅλες οἱ νεροσυρμές / ὡς τὴν Κίνα κι ὡς τὴ Ρώμη. / ... / Τίποτα. Νεκρὲς ἐλπίδες. / Δὲν ἐβρήκαμε παρὰ / λιγοστὲς χλωμὲς ἀχιτίδες. / Φῶς ζητᾶμε, Φῶς, διαβάτη. / ... / Τρέξαμε στὸ Καπιτώλιο / καὶ στὸ δρόχο τὸν αἰῶνιο, / κι ἀνεβήκαμε κι αὐτὲς / τοῦ Ὀλύμπου τὶς κορφές. / ... / Ἦταν φῶτα, χίλια φῶτα μὰ δὲν ἦτανε τὸ Φῶς...».*

Μέσα ἀπὸ τοὺς ἐξαισίους αὐτοὺς στίχους, μὲ τὸν καλπάζοντα λυρισμό, περνᾶ ὀλόκληρη ἡ ἀρχαία φιλοσοφία καὶ ἡ θεώρηση τοῦ αἰσθητοῦ. Περνᾶ ἡ «θεολογία» καὶ ἡ «μεταφυσική» τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οἱ πολιτισμικὲς καὶ μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις του. Οἱ ἀναζητήσεις τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Καρχηδονίων, τοῦ αἰγυπτιακοῦ καὶ κινεζικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τοὺς μεγάλους μαθηματικούς καὶ τοὺς σοφοὺς μανδαρινούς, οἱ πολιτισμοὶ καὶ ἡ διανόηση πού ἀναπτύχθηκαν στὶς κοιλάδες τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Εὐφράτη, οἱ πολιτισμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῆς Ἀρχαίας Ρώμης καὶ ὁ Ἀρχαιοελληνικὸς πολιτισμὸς μὲ τὸ Δωδεκάθεο ἀλλὰ καὶ τὸ πνευματικὸ θαῦμα πού συμβολίζεται μὲ τὸν Παρθενῶνα καὶ τὴν Ἀκρόπολη τῆς Ἀθήνας.

13. Δι' ἐσόπτρου

Τότε, πού οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦσαν μὲ ἀπόγνωση τὸ φῶς, ἡ θεολογία καὶ ἡ μεταφυσική τους βλέπανε τὰ πράγματα «δι' ἐσόπτρου» (Α' Κορ. ιγ', 12) κι εἶχανε μερικὴ γνῶση τῆς ἀλήθειας. Ὑπάρχουν πολλὰ στοιχεῖα στὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, πού τὸ μαρτυροῦν.

Οἱ Ἕλληνες πιστεύανε ὅτι «ὁ κόσμος ἦταν γεμάτος θεϊκὲς ὀντότητες. Ἡ ὁμορφιά καὶ ἡ τελεία λειτουργία τοῦ σύμπαντος ἀπο-

τελοῦσαν μιὰ ἐκδήλωση τῆς θείας παρουσίας», σημειώνει ἡ *Anne Marie Buttin* στὸ βιβλίο της «Ἡ κλασικὴ Ἑλλάδα» (σ. 131).

Ὁ Σωκράτης εἶπε στοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ ζοῦν στὸ σκοτάδι, ἐκτὸς ἂν ὁ Θεὸς τοὺς στείλει κάποιον ἄλλον νὰ φροντίσει γι' αὐτοὺς («καθεύδοντες διατελοῦτε ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειεν κηδόμενος ὑμῶν»). Στὸ δεύτερο βιβλίο τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (κεφ. 6') ἀναφέρεται Ἐκεῖνος πού θὰ ῥθει, θά' χει γιὰ δόξα του τὴν «μεγίστην ἀδικίαν» πού θὰ τοῦ γίνεαι καὶ θὰ μαστιγωθεῖ καὶ θὰ στρεβλωθεῖ. Ἐπίσης, στὸ διάλογο μὲ τὸν Ἀλκιβιάδη, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ προσεχὴς κάθοδος τοῦ Θεοῦ εἶναι τόσο ἀναγκαία, ὥστε ν' ἀναμένεται μὲ ἀνεπιφύλακτη δεβαιότητα.

Στὸν «Προμηθεὶα Δεσμώτη» ὁ Αἰσχύλος εἶναι πιὸ σαφής. Βάζει τὸν Ἑρμὴ νὰ λέει στὸν καρφωμένο στὸν δρόχο τιτάνα: «Τέλος τοῦ μαρτυρίου σου μὴν προσμένεις προτοῦ κάποιος ἀπ' τοὺς θεοὺς πάρει τὰ πάθη σου καὶ στὸν σκοτεινὸ Ἄδη θελήσει νὰ κατέβῃ» (*θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολεῖν Ἄδην*). Τὸ ἴδιο σαφὲς εἶναι καὶ ὁ Ἰάμβλιχος στὸ «περὶ τοῦ πυθαγορίου βίου», ὅπου γράφει: «ἐπὶ θεραπείᾳ καὶ ἐνεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἤκει καὶ διὰ τοῦτο ἀνθρωπόμορφος, ἵνα μὴ ξενιζόμενοι πρὸς τὸ ὑπερέχον ταράσσωνται». Θά' ῥθει, λοιπόν, νὰ θεραπεύσει καὶ νὰ ἐνεργετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ μορφὴ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ μὴ ἐκπλαγοῦν μὲ τὸ υπερβατικὸ καὶ τὰ χάσουν.

Ἀνάλογες «προφητεῦσεις» ἔχουμε καὶ στὸν Βιργίλιο μὲ τὶς Σίβυλλες. Καὶ εἰδικότερα μὲ τὴν Κυμαία. Γι' αὐτὴν τὴν δι' ἐσόπτρου ὄραση μᾶς μιλάει ὁ Βερίτης στὸ ποίημα «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ !...». Εἶναι τόσο χαρακτηριστικὸ! Παραθέτουμε τὴν 5η στροφή: «*ὦ Σὺ, μεγάλε Ἀναμενόμενη / τοῦ δύστιχου πεομένου ἀνθρώπου! / Γιὰ σὲ ψαλμοὶ κι ὠδὲς καὶ σίβυλλες, / γιὰ Σένα οἱ θρύλοι κάθε τόπου*».

14. «ὦ πάντων ἐπέκεινα»

Θὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὴν προση-

λωση τοῦ Βερίτη στο Φῶς, ἂν τὴ συνδέσουμε με τὸν διθυραμβικὸ λόγὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὅπως τὸν συναντᾶμε στὸν ΚΟ' «Ἕμνον εἰς Θεόν»²⁴: «Ὡ πάντων ἐπέκεινα· τί γὰρ θέμις ἄλλο σέ μέλπειν; / ... / Πάντα σέ καὶ νοέοντα καὶ οὐ νοέοντα γεραίρει». Γι' αὐτὰ τὰ ἐπέκεινα θὰ μᾶς μιλήσει ὁ Βερίτης στο ἄρθρο του «Ὁ ποιητὴς ποῦ δρῖσκει τὴν ἀλήθεια», ποῦ ἀναφέρεται στὴ μεταστροφή τοῦ Κλωντέλ, στὴν πάλῃ τῆς ψυχῆς νὰ βρεῖ τὸ Φῶς!

Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα γράφει ὁ Βερίτης, κυρίως γιὰ τὸν τρόπο ποῦ ὁ Κλωντέλ δρῖκε τὴν Ἀλήθεια. Σύμφωνα με τὴν ὁμολογία τοῦ ἴδιου τοῦ Κλωντέλ «ἡ πρώτη λάμψη τῆς ἀλήθειας μοῦ δόθηκε ἀπ' τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου ἐνὸς μεγάλου ποιητῆ, ποῦ τοῦ χρωστῶ αἰώνια εὐγνωμοσύνη, καὶ ποῦ πῆρε στὴ διαμόρφωση τῆς σκέψης μου ἓνα μέρος ξεχωριστό». Αὐτὸς ὁ ποιητὴς, γράφει ὁ Βερίτης, «ἦταν ὁ Ἀρθούρος Ρεμπώ. Πράγμα παράξενο· ὁ ποιητὴς αὐτός, ποῦ κάθε ἄλλο παρὰ χριστιανὸς ἦταν, καὶ στο ἔργο καὶ στὴ ζωὴ του, πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ μιλήσει κατὰ ἓνα τέτοιο τρόπο στὴν ψυχὴ τοῦ Κλωντέλ;», ἀναρωπιέται. Κι ἀμέσως υπογραμμίζει: «Εἶναι κι αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ μυστικά ποῦ μᾶς κρύβουν ζηλότυπα οἱ κόσμοι τοῦ πνεύματος»²⁵.

Αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση τοῦ Φωτὸς εἶναι ἡ διαχρονικὴ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπότητας. Τὴν λύση ὁ ποιητὴς τὴν δίνει σὲ τρεῖς στίχους, ποῦ μ' αὐτοὺς κλείνει τὸ ποίημα του «Ζητώντας τὸ Φῶς»: «Ἀπ' τὴ Φάτνη ὡς τὸ Σταυρὸ / μπόρεσα καὶ γὰρ νὰ βρῶ / τ' αἴλλο Φῶς π' ἀναζητᾶτε».

15. Ἡ στέρηση τοῦ αἴλλου Φωτὸς.

Ἡ στέρηση τοῦ αἴλλου Φωτὸς εἶναι ἐκείνη ποῦ ὀδηγεῖ τὴν ὑπαρξὴ στο θάνατο, ποῦ ξεβράζει πᾶν τῆς τὴν ἄβυσσο με ὅλες τὶς χαοτικὲς τῆς δυνάμεις. Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ στίχοι τοῦ Βερίτη στο ποίημα «Τρεῖς Φωνές»²⁷: «Ὡ Σατανά, ποῦ τόσο σέ λατρεύαμε, / μ' ὅ,τι κακὸ κρύβει ἡ κακὴ ψυχὴ σου / μᾶς χτύπησες καὶ ξέβρασες ἀπάνω μας /

τίς φλόγες καὶ τὴ φορὴ τῆς ἀβύσσου...». Νομίζω, οἱ εὐγλωττοι αὐτοὶ στίχοι, με τὴν καταπλήσσοσα διαχρονικότητα, ἐρμηνεύουν τὴν χαοτικὴ κατάσταση ποῦ ζεῖ ὁ σημερινὸς κόσμος. Ὁ Σατανὰς ἐγίνε ὁ θεὸς μας, εἴτε ὡς χρυσὸς μόσχος, εἴτε ὡς ταπεινολόγος κι εὐφραδὴς φαρισσαῖος, εἴτε ὡς ἐν κρυπτῷ ἀρσενοκοίτης με τὴν ὑπουλὴ μοχθηρία καὶ τὴ φανερὴ ἐκδικητικὴτητα.

Στὸ ποίημα «Ὁ Ἀναστάσιμος»²⁸, τὸ Φῶς στὴν ἅγια Τράπεζα «τὸν ἥλιο ξεπερνᾶ καθὼς / χτυπᾶ στ' ἅγιο Ποτήρι». Μιλώντας γιὰ τὰ «Χριστοῦγεννα» ὁ Βερίτης θὰ μᾶς πεῖ ὅτι τὰ νιώθει σὰν Φῶς: «Χριστοῦγεννα, ξανάνωμα / τοῦ παλιωμένου κόσμου, / σὰν φῶς καὶ δύναμη ψυχῆς / καὶ νοῦ σᾶς νιώθω ἐντός μου»²⁹. Ἐπίσης, χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ὅσα γράφει στο λυρικότατο ποίημά του «Στὴ σιγὴ τῆς βραδιάς»³⁰, ὅπου ἀφήνει τὸν ἔνθεο πόθο του «νὰ πετάξει ψηλά, κι ἀπὸ τ' ἄστρα πὸ πέρα, / καὶ νὰ φτάσει ὡς ἐκεῖ / ποῦ τὸ φῶς κατοικεῖ / ποῦν' ἀδιάκοπη ἡ μέρα». Πρόκειται γιὰ τὴν ἐμφωτὴ αἰωνιότητα ὅπου κυριαρχεῖ τὸ αἴλλο φῶς.

16. «Δόξα ἐν Ὑψίστοις!»

Θὰ χρειάζοταν ὥρα πολλὴ γιὰ νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὸ Φῶς ποῦ καταναγάζει τὴν ποίηση τοῦ Βερίτη. Ὅμως δὲν μπορῶ νὰ προσπεράσω τὰ ὅσα γράφει ὁ ποιητὴς στο «Δόξα ἐν Ὑψίστοις»³¹. Τὸ Φῶς ποῦ ἐκπηγάξει ἀπ' τὸν παμμέγιστο Ἥλιο τῆς Τρισηλίου Θεότητος με σταματάει: «Τ' ἄστρο τοῦς φέρνει πρὸς τὸν Ἥλιο / ποῦ λάμπει μ' ἄρητη λαμπή, / (οἱ ἥλιοι μπρὸς τοῦ ὄλοι θαμποῖ) / στῆς Χάρης τ' ἄφθαρτο βασιλεῖο. / ... / Δῶσε γαλήνη, Βασιλιά μας, / παντοῦ καὶ μέσα στὴν καρδιά μας. / Στείλε γλυκιὰ παρηγοριά / σὲ πολίτειες καὶ χωριά». Γιατὶ «Ἦρθαν τῆς νύχτας τὰ παιδιά, / ... / καὶ ξεπεξέψαν στὴν πλατεία. / ... / Ἀλί σου, λέω, καὶ τρισαλί, / δυστυχιωμένη πολιτεία!»³². Στίχοι ποῦ μᾶς φέρνουν στο νοῦ τὸ ἀνάλογο τραγοῦδι «Μπῆκαν στὴν πόλη οἱ ὄχτροι», ποῦ τόσο ὁμορφα τραγοῦδοῦσε ὁ Ν. Ξυλούρης!

Ἐκεῖ, τὸ δραματικό καὶ τραγικό στοιχεῖο βρίσκεται στὸ στίχο «κι ἐμεῖς γελοῦσαμε σὰν τὰ παιδιὰ», πού ὑποδηλώνει τὴν ἀγνωσία τοῦ τραγικοῦ. Στὸ Βερίτη βρίσκεται στὴν ἄρνηση τοῦ Ἁγίου, στὴν Ἀποστασία μὲ φόντο τὸ ἔγκλημα: « - Ὅπου Ἐκκλησιὰ κι ὅπου Ναός, / κι ὅπου λατρεύεται ὁ Θεός, / φωτιά, τσεκούρι καὶ μαχαίρι! / Τώρα δική μας ἡ σειρά! / κάτω οἱ βωμοὶ καὶ τὰ ἱερά, / φωτιά στής Πίστης τὰ φτερά, / ζήτω τῆς Ἀπιστίας τ' ἀστέρι! (...) δυστυχημένη πολιτεία! / πού ἐσὺ κοιμόσουνα βαριά / κι ἦρθαν τῆς νύχτας τὰ παιδιὰ / μὲ τὴν κατάμαυρη καρδιά / καὶ ξεπεζέψαν στὴν πλατεία!...».

Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἢ μὴ ἐγρηγόρηση, ὁ πνευματικός ὕπνος, φέρνουν τὸ θάνατο! Στὸ Βερίτη ἐπισημαίνεται ἐπιπρόσθετα ἢ ἄρνηση τοῦ αἴλου Φωτὸς πού φέρνει καὶ τὸν πνευματικό θάνατο.

17. Ἀπάντηση στὴν ἀλαζονεία τῆς ἀρετῆς.

Πρὶν κλείσουμε τὴν σύντομη τούτη ἀναφορά μας στὸ αἴλο Φῶς πού ἀναβλύζουν οἱ ἔμφωτοι στίχοι τοῦ Βερίτη, θὰ ἐπιχειρήσουμε ν' ἀπαντήσουμε σὲ κάποιο ἐρώτημα, πού ἴσως γεννιέται: Αὐτὸ τὸ αἴλο Φῶς ποτὲ δὲν ἔγινε θαμπὸ στίς ὁράσεις τοῦ ποιητῆ; Καμιά αἰθάλη δὲν τοῦ μείωσε τὴν λαμπρότητα;

Καὶ οἱ στίχοι πού θρέθηκαν στὰ κατάλοιπά του³³, γραμμένοι στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, στὴν περίοδο τῆς βασανιστικῆς ἀρρώστιας του, τί ἔχουν νὰ ποῦν;

Σὲ πρώτη ἀνάγνωση, οἱ στίχοι αὐτοί, φαίνεται νὰ μᾶς ὀδηγοῦν σὲ παράδοξα μονοπάτια. Κι ἴσως σὲ ἀτραπούς λιποψυχίας. Κυρίως κάποιοι στίχοι στὸ ποίημα «Κι ἂν ὑψώσω τὴν κραυγή»³⁴. Γράφει ὁ Ποιητής: «Κι ἂν ὑψώσω τὴν κραυγή, / καὶ φανάξω ἀπελπιμένα, / ποὺς θ' ἀκούσῃ, / Τῆς ἀπόγνωσης ἢ ἐπίκληση ὡς θὰ γῆγ' / σ' ἓναν τοῖχο θὰ προσκρούσῃ! / Σ' ἓναν τοῖχο!... / Καὶ στὴν ἀπονη σκληράδα του ὡς χτυπήσῃ, / πάλι πίσω στὴν ψυχὴ μου θὰ γυρίσῃ. / Καὶ θ' ἀκούσω μέσ' / στὰ βάθη μου τὸν ἦχο. / ... / Καὶ νὰ λέει πὼς πρέπει ἀλί μου! / νὰ τὸ ξέρω,

/ πὼς δὲν ἔχω νὰ προσμένω πιά βοήθεια, / κι ἂς μοῦ μοῦ τρῶνε πόνοι ἀβάσταχοι στὰ στήθια. / Πὼς δὲν ἔχω νὰ προσμένω κάποιο χέρι, / ν' ἀπλωθῇ καὶ πρὸς ἐμένα ἀδελφικά, / καὶ τὸ βάλαμο τὸν λόνο πού νικᾷ / νὰ μοῦ φέρῃ...».

Χρειάζεται σωστὴ μελέτη γιὰ ν' ἀποφύγει ὁ ἀναγνώστης τὶς λιποψυχίες. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνεῖ μόνο ἂν, ὁ ἀναγνώστης, ἔχει ἀφρουγκαστεῖ θαθιὰ τὴν κραυγὴ τοῦ Ἰησοῦ πάνω στὸ Σταυρό: «ἦλι ἦλί, λαμὰ σαβαχθανί». Αὐτὴ ἢ σπαραχτικὴ κραυγὴ «Θεέ μου, Θεέ μου γιατί μ' ἐγκατέλειψες;», πού συγκλόνισε ἀκόμα καὶ τὸν ἐκατόνταρχο, τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος, μπορεῖ νὰ ὀρθανοῖξει τὶς πνευματικὲς ὁράσεις τοῦ ἀναγνώστη καὶ νὰ «κατανοήσῃ» τὴν κραυγὴ τοῦ ποιητῆ. Ἄλλωστε ὁ ἴδιος, τὴν ἴδια περίοδο ἔχει γράψει: «Σὰν ἔρθῃ ὁ πόνος νὰ σὲ βρῇ / νὰ τὸν δεχθῆς παλικαρίσια»³⁵. Καὶ τὸν δέχθηκε. Μόνο ἢ ἀλαζονεία τῆς ἀρετῆς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατανοήσῃ ὅλα αὐτά!...

Ἄς μὴν ἀμφιβάλλουμε. Ὁ Ποιητὴς ἦταν ὅλος δύναμη καὶ καρτερία! Μᾶς τὸ ἔχει πεῖ σ' ἓναν ἔμφωτο στίχο του: «Εἶμαι ζωσμένος, δύναμη, ζωσμένος καρτερία!» Αὐτὸ τὸ Φῶς, πού ἀναβλύζει ἀπὸ τοῦτον τὸ στίχο, μόνο οἱ ἀγαθὲς συνειδήσεις μποροῦν νὰ τὸ δοῦν. Κι ὄχι ἐκείνες πού πάσχουν ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία τῆς ἀρετῆς... Αὐτὸ λοιπὸν τὸ αἴλο Φῶς ποτὲ δὲν ἔγινε θαμπὸ στίς ψυχικὲς ὁράσεις τοῦ Ποιητῆ!

18. Δοξολογία στὸ Φῶς

Θὰ κλείσω τούτη τὴ σύντομη περιδιάβαση στὸν ποιητικὸ λειμῶνα τοῦ Βερίτη τὸν κατανασασμένο μὲ τὸ αἴλο Φῶς, μὲ τοὺς στίχους πού ὁ ἴδιος ἔχει ἀφιερῶσει στὸ Γενάρχη τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ ποιητικοῦ λόγου, τὸν Διονύσιο Σολωμό, μαζί μὲ κάποιους στίχους στὸν Παπαδιαμάντη καὶ στὸν Ἐρνέστο Ψυχάρη: «Γλυκόφωνα τραγουδιστὴ μὲ τ' ἀκριβά σου δῶρα, / σοφὰ σ' ἀνάστησ' ὁ Θεὸς στὴν πιὸ κατάλληλη ὥρα / χαρούμενος νὰ τραγουδᾷς τὴ λευτεριά τοῦ Γέ-

νοῦς. / Τάχα ποιὸν ἕμνον Λευτεριάς νὰ λέ' ἢ ψυχὴ σου τώρα, / σ' ὁμορφους κόσμου ἠθι- κοῦς ἀγγελικὰ πλασμένους!»³⁶.

Ἀλήθεια, Ἀλέξανδρε Γκιάλα, ποιητὴ Γ. Βερίτη, ἢ δικὴ σου ψυχὴ, ποιὸν ἕμνον λέει τώρα, ἄστρο ἐσὺ σὲ ἄλλους Οὐρανούς, ὅπως τὸ εἶχες τραγουδήσει;

Ξαναπές μας τὸ τραγοῦδι σου γιὰ τὸ Φῶς, τώρα ποῦ «*ἡ Πίστη ποῦ ἕμνησες ἐσὺ μέσα μας ἔχει κλονιστεῖ*», Ἀλέξανδρε Πα- παδιαμάντη³⁷.

Μίλησέ μας γιὰ κεῖνο τὸ αὐλο, τὸ ὑπε- ρούσιο Φῶς: «*Κι ἦτον ἕμνος στὸ Φῶς τὸ τραγοῦδι σου, / μεγαλόπνοος διθύραμβος ἦτον*»³⁸, Ἐρνέστο Ψυχάρη.

Λοιπόν, «*Ἄνω σχῶμεν τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ μας / καὶ τὸ πνεῦμα κι ὅ,τι σπρώ- χνει στὰ ψηλά*»³⁹. Γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὴ Δο- ξολογία στὸ Φῶς, ὅπως τὴν ἔψαλες μὲ τοὺς ἀπέριττους στίχους σου: «*Δόξα στὸ Φῶς! ψάλλει ὁ παπὰς ἀπ' τὴν ώραία πύλη. / Κι ὁ ἥλιος τ' ἀκούσ' ὁ ξανθός, καὶ διάστηκε νὰ στείλει / χίλιες λαμπάδες τὴν ἀνγὴ, τιμὴ στὸ φωτοδοτῆ. / Φῶς ἐκ φωτός ποῦ ἐλάμπρυνες τοῦ Χάους τὰ πρῶτα σκότη, / δέξου τὸ στί- χο ἀντὶ κερί κι ἀπ' τὰ δικά μου χεῖλη*»⁴⁰.

Κι ἄς γίνει ὁ ἔμφωτος στίχος σου ἔμπνευ- ση καὶ σὲ μᾶς, γκυκλόαλε τραγουδιστὴ, με- γάλε μας ἀδερφέ, Γ. Βερίτη!...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Παραπομπές - Σημειώσεις:

1. Ἄπαντα - Ποιήματα Γ. Βερίτη, ἐπιμέλεια Νί- κου Θ. Ἀρβανίτη, ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήνα 1958, «Σολωμός» σ. 167.

2. Διονύσιος Σολωμός, ἐπιμέλεια Ν. Β. Τομαδά- κη, Βασικὴ Βιβλιοθήκη ἀριθ. 15, ἐκδοτ. οἶκος Ι. Ν. Ζαχαροπούλου, σ. 1θ.

3. Ἡσαίας, μβ' 7.

4. Γ. Βερίτης, φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Ἀλέ- ξανδρου Γκιάλα, γεννήθηκε στὴ Χίο στὴς 19 Νοεμ-

βρίου 1915 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα στὴς 5 Μαΐου 1948, τὴν Τετάρτη τῆς Διακαινησίμου. Βλ. σχετικὰ καὶ «Γ. Βερίτης, ὁ ὀδηγητικὸς» Νίκου Ἀρβανίτη, Ἀκτίνες 1968. Ὅλη ἡ πνευματικὴ του δημιουργία συντελέσθηκε οὐδὲν ὀκτῶ χρόνια, 1938 - 1946.

5. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π. σ. 167.

6. Βλ. Ἐκλογή ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου ἕμνογρα- φίας ὑπὸ Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, Βιβλιοθήκη Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1949, σ. 97.

7. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π., σ. 94.

8. ὁ.π., σ. 98.

9. Περιοδικὸ «Σύνδεσμος» Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας, Μάϊος 1980, σ. 14.

10. Φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ παιδιάρχου Σο- φοκλῆ Χατζηδάκη, ἴδρυσε τοὺς Φιλολογικοὺς κύ- κλους τῆς «Δαμασκός» γιὰ φοιτητὲς καὶ φοιτήτριες, πραγματικὴ πνευματικὴ κυψέλη!

11. Ἄπαντα - Πεζὰ Ι, Γ. Βερίτη, σ. 18.

12. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π., σ. 121.

13. Βασικὴ Βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 126 - 127.

14. Χρέος, ὀνομάζει τὸ ποίημα γιὰ τοὺς ἐλεύθε- ρους πολιορκημένους.

15. Βασικὴ Βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. ρη'.

16. Ματθαίου ιζ', 2.

17. Ματθαίου κη', 34.

18. Ἄπαντα - Ποιήματα, σ. 180.

19. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π., σ. 11.

20. ὁ.π., σ. 14.

21. ὁ.π., σ. 31.

22. ὁ.π., σ. 51.

23. ὁ.π., σ. 65 - 68.

24. Ἐκλογή, ὁ.π., σ. 25.

25. Ἄπαντα - Πεζὰ Ι, ὁ.π., σ. 172.

26. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π., σ. 68.

27. ὁ.π., σ. 72.

28. ὁ.π., σ. 42.

29. ὁ.π., σ. 84.

30. ὁ.π., σ. 87.

31. ὁ.π., σ. 137.

32. ὁ.π., «Ὁ ἐρχομὸς τῶν μαύρων» σ. 165.

33. Ἄπαντα - Ποιήματα, ὁ.π., σ. 190 - 195.

34. ὁ.π., σ. 194.

35. ὁ.π., σ. 195.

36. ὁ.π., «Σολωμός», σ. 167.

37. ὁ.π., «Παπαδιαμάντης», σ. 167.

38. ὁ.π., «Στὸν Ἐρνέστο Ψυχάρη», σ. 169.

39. ὁ.π., σ. 222.

40. ὁ.π., «Δοξολογία», σ. 182.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ ΕΝΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Όταν τὸ 1938 πρωτοβγήκε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» τὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες», ὁ ἴσαμε τότε Ἀλέξανδρος Γκιάλας, ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ τὶς σελίδες του ὡς Γ. Βερίτης. Ἐκεῖ ὁ Ἀλέξ. Γκιάλας θὰ ἀρχίσει νὰ δίνει ὅλον τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ λογοτεχνικὸ του ταλέντο, ὕστερα ἀπὸ πνευματικὴ προετοιμασία καὶ ἀναμονὴ ἀρκετῶν χρόνων. Ἀπὸ τὶς πρῶτες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ὁ Γ. Βερίτης, ἕως τὸν πρόωρο θάνατό του, θὰ ἀρχίσει νὰ δημοσιεύει ποιήματα, διηγήματα, μεταφράσεις ποιημάτων, κυρίως ἀπὸ τὰ Γαλλικά, ἄρθρα καὶ μελέτες γιὰ πρόσωπα καὶ θέματα τῆς δικῆς μας καὶ τῆς ξένης λογοτεχνίας, κυρίως ὅμως τῆς Γαλλικῆς, καθὼς καὶ γιὰ μεγάλες μορφές τῆς Ἐκκλησίας, παράλληλα μὲ ἱστορικὲς καὶ αἰσθητικὲς μελέτες καὶ ἀκόμη ἕνα πλῆθος κριτικὰ σημεῖωματα. Ἔτσι μὲς στὴν περίοδο αὐτὴ, φάνηκε ὀλόκληρο τὸ δημιουργικὸ, ποιητικὸ καὶ πεζογραφικὸ, ἔργο τοῦ Βερίτη, ποὺ τοῦ ἐξασφάλισε μιὰ σημαντικὴ θέση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας καὶ τὸν κατέστησε εὐρύτερα γνωστό. Τότε θὰ δοῦμε, νὰ δημοσιεύονται ἢ νὰ γράφονται, τὰ καλύτερα ἀπὸ τὰ ποιήματά του, τὰ πιὸ ἐμπνευσμένα καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς μορφῆς τὰ πιὸ καλοδουλεμένα καὶ ἀριστικά, ποὺ τὸν ἐπέβαλαν ὀριστικὰ στὸ εὐρύτερο κοινό.

Πάντως τὰ ποιήματα τοῦ Βερίτη, εἶχαν δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας στὸ μεγαλύτερο μέρος τους μετὰ τὸ θάνατό του. Πρὶν πεθάνει εἶχε προλάβει νὰ δεῖ τυπωμένη μόνο μιὰ συλλογὴ μὲ ποιήματά του μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Ὁδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ». Ὅμως τὸ πρῶτο αὐτὸ βιβλίο τοῦ Βερίτη ἦταν πολὺ περισσότερο μιὰ ὀλοκληρωμένη ποιητικὴ σύνθεση παρὰ μιὰ συγκέντρωση ποιητικοῦ ὕλικου, ποὺ στεγά-

στηκε κάτω ἀπὸ ἕνα τίτλο. Δὲ συγκέντρωσε σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο του τὸ διάσπαρτο στὶς «Ἀκτίνες» ἢ καὶ σὲ ἄλλα περιοδικὰ ἔργο του, ὅπως ἐγινε ἀργότερα μετὰ τὸ θάνατό του ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ ποιητῆ, ποὺ παρουσίασαν αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σκορπισμένο στὶς σελίδες τῶν περιοδικῶν ποιητικὸ ἔργο μὲ τὸν τίτλο «Στὶς πηγές τῶν Ὑδάτων». Στὴν «Ὁδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ», μὲ μιὰν ἐνιαία διάθεση ψυχικῆ, γεμάτην θρησκευτικὴ ἔκσταση καὶ λατρευτικὸ πάθος, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα λειτουργικοῦ μυστικισμοῦ καὶ δαυδικῆς πνοῆς καὶ συντριβῆς, ὁ Βερίτης ὑμνεῖ τὸ Θεὸ μὲ τόνους λυρικά ἄφραστους, μὲ ἀπλότητα καὶ λιτότητα ἀλλὰ καὶ μὲ βάθος ποὺ ἀφήνουν στὸν ἀναγνώστη βαθειὰ ἐντύπωση. Ποιήματα ὅπως «Ὁ Γαληνοφόρος», «Ὁ Ποιμενικός», «Ὁ Ἀγωνιστικός», «Ὁ Ὀδηγητικός», «Ὁ Λυτρωτικός», «Ὁ Κοινωνικός» καὶ «Ὁ Ἀναστάσιμος», χαράζονται βαθιὰ στὴ μνήμη μας καὶ στὴν ψυχὴ μας. Καὶ ἡ ποιητικὴ αὐτὴ σύνθεση κλείνει μὲ τὸ «Ἀλφαριθτάριο τῶν Αἰῶνων» ποὺ ἀποτελοῦν ἀληθινούς δαυδικούς ψαλμούς.

Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ αὐτὴ παράθεση τῶν τίτλων διαπιστώνουμε ὅτι στὴν «Ὁδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ» ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἕναν ἄρτιο ποιητικὸ κύκλο. Οἱ ὕμνοι καὶ τὰ δοξαστικά πρὸς τὸν Ἰησοῦ, σὲ τούτῃ τῇ σοφίᾳ συνταριασμένοι, ἔτσι μάλιστα καθὼς χρησιμοποιεῖ σὲ κάθε μιὰ ποιητικὴ σύνθεση γιὰ τίτλο καὶ ἀπὸ ἕνα ὠραῖο ἀλλὰ καὶ τόσο περιεκτικὸ κοσμητικὸ ἐπίθετο, σκορπίζονται ἄφθονοι σὲ μιὰ «περιρρέουσαν» λειτουργικὴν ἀτμόσφαιρα, γεμάτη θυμίαμα καὶ λιβάνι. Ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ποιήματα ποὺ πράγματι ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴν «Ὁδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ» καὶ κατέχουν τὴν πρώτη θέση εἶναι, νομίζω, τὰ τρία τελευταῖα: ὁ «Λυτρωτικός», ὁ «Κοινωνικός» καὶ ὁ «Ἀναστάσιμος».

Με τὸν «Λυτρωτικὸ» μάλιστα καὶ τὸν «Ἀναστάσιμο» μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ κανεὶς ἀδίσταχτα ὅτι πλουτίστηκε ἡ νεοελληνικὴ ποίηση μὲ ἔξοχους Ἀναστάσιμους στίχους ποὺ ἴσχαμε τώρα μᾶς ἔλειπαν, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν «Ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς» τοῦ Σολωμοῦ. Ὅσο γιὰ τὸν «Κοινωνικὸ», αὐτὸς εἶναι ἡ ποιητικὴ ἀποκρυστάλλωση τῶν συναισθημάτων ποὺ πλημμυρίζουν τὸν πιστὸ τὴν ὥρα ποὺ παίρνει μέσα του τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλα καὶ ὅσα ποιήματα ἔγραψε κατὰ καιροὺς στίς «Ἀκτίνες» ποὺ συγκεντρώθηκαν μετὰ τὸν θάνατό του στίς «Πηγές τῶν Ὑδάτων», χαρακτηρίζονται ἀπὸ μίαν ἐνιαία ψυχικὴ διάθεση, παρ' ὅλο ποὺ δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ ποιητικὴ σύνθεση ὅπως ἦταν ἡ «Ὠδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ», ποὺ ἄλλωστε χαρακτηρίζεται, ὅπως πιστεῦω, καὶ ἀπὸ μιὰ χρονικὴ ἐνότητα. Τὸ ἐναντίο, τὰ ποιήματα ποὺ περικλείονται στίς «Πηγές τῶν Ὑδάτων», ἐπειδὴ γράφτηκαν μέσα σὲ μιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο πολλῶν ἐτῶν, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο χαρακτηρίζονται ἀπὸ μίαν ἀνισότητά. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ αὐτό, καὶ τὰ ποιήματα τοῦτα διαπνέονται ἀπὸ ἓναν ἀπαλὸ λυρισμὸ, καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀπὸ μιὰ δυνατὴν ἐμπνευση. Ποιήματα ὅπως ἡ «Ἀγωνία», τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν Πιστοί», τὸ «Ποιὸς Ἄλλος;», τὸ «Μάννα Γλυκύτατη», «Ὁ Ὑμνος τῶν Λυτρωμένων», «Οἱ Πόρτες τῆς Ἀθήνας», «Ἄπλα δυὸ λόγια, «Μαζὶ θὰ περπατήσουμε», ἀποτελοῦν ὡσαύτῃ διαμάντια, ὄχι μονάχα γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Βερίτη ἀλλὰ καὶ γιὰ ὀλόκληρη τὴ νεοελληνικὴ μας ποίηση.

Βέβαια, μέσα ἀπὸ τὴ συλλογὴ αὐτὴ δὲ λείπουν καὶ τὰ μικρότερης ἀξίας ἢ τὰ θεματογραφικὰ ποιήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ὄχι μονάχα ἐκφράζουν τὴν ψυχοσύνθεση τοῦ ποιητῆ σὲ μιὰ συγκεκριμένη στιγμή, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντονη διάθεση ποὺ τὸν κυριεῦε νὰ ἐξωτερικεῖται καὶ νὰ θέλει πάντα νὰ ἀποκρυσταλλῶναι στὸ χαρτί κάθε ἐντύπωσή του, κάθε στοχασμὸ του, κάθε ψυχικὸ κραδασμὸ του.

Ἄλλὰ ὁ Βερίτης δὲν περιορίστηκε μονάχα στὴν πρωτότυπη ποιητικὴ του δημιουργία.

Θέλησε νὰ παρουσιάσει στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ του κοινὸ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ξένα ποιήματα, ὄχι μονάχα γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τοῦ μεταδώσει τὸ θρησκευτικὸ ρίγος ποὺ διαπτότιζε πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ, ἔστω καὶ ἂν εἶχαν θλασθῆσει κάτω ἀπὸ ἓναν διαφορετικὸ οὐρανὸ καὶ μέσα σὲ ἓνα διαφορετικὸ θρησκευτικὸ κλίμα. Ἔτσι θὰ μᾶς παρουσιάσει οἰγὰ - σιγὰ ποιήματα τοῦ Πῶλ Κλωντέλ ἀπὸ τίς «Μεγάλες Ὠδές» του, τοῦ Βαλερῦ Ραντώ, τῆς Ἀνριετ Σαρασσόν, τοῦ Φρ. Χέλντερλιν, τοῦ Στέφαν Γκεόργκε, τοῦ Λόπε ντε Βέγκα καὶ ἄλλων. Καὶ ἀκόμα ὁ Βερίτης θὰ νοιώσει πιεστικὴ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἄλλων ὁμοτέχνων του, μικρῶν ἢ μεγάλων, ὄχι μονάχα μετὶς μεταφράσεις τῶν ἔργων τους, ἀλλὰ καὶ ζώντας, εἴτε θετικὰ εἴτε ἀρνητικὰ, μὲ τὸ ἔργο τους καὶ ἀποκρυσταλλώνοντας μὲ στίχους τίς βαθεῖες ἐντυπώσεις ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ αὐτό. Ἔτσι συναντοῦμε ποιήματα ὀλόκληρα γιὰ τὸ Διον. Σολωμό, τὸν Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη καὶ τὸν Ἑρν. Ψυχάρη (γιὸ τοῦ δικοῦ μας γλωσσικοῦ ἐπαναστάτη Γιάννη Ψυχάρη), ποὺ στάθηκε ἓνα σημαντικὸ ὄνομα στὰ γαλλικὰ Γράμματα, ἀλλὰ καὶ ἓνας Τίμιος Ἀγωνιστής. Ὁ Γ. Βερίτης ἔχει ἐπίσης μεταφράσει ἀπὸ τὰ γαλλικὰ «Τὸ Ταξίδι τοῦ Ἑκατόνταρχου» καὶ ἀκόμα ποιήματα γιὰ τὸν Ν. Λαπαθιώτη, τὸν Κάρ. Μπωντελαίρ, τὸν Κων. Καβάφη καὶ ἄλλους.

Ὁ Βερίτης ὅμως δὲ στάθηκε γιὰ τὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα μονάχα μιὰ ἀξιόλογη λυρική φωνή, ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀξιόλογος καὶ πολυμερῆς κριτικός. Δὲν περιορίστηκε νὰ μᾶς μιλήσει μονάχα γιὰ πρόσωπα καὶ γιὰ θέματα τῆς δικῆς μας καὶ τῆς ξένης λογοτεχνίας, γιὰ τὸν Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη, τὸν Ἀλέξ. Μωραϊτίδη, τὸν Ἀγγ. Βλάχο, τὸν Ἐμμ. Ροῖδη, τὸν Σπ. Ζαμπέλιο, τὸν Ναπ. Λαπαθιώτη καὶ τὸν Κων. Καβάφη ἢ ἀπὸ τοὺς ξένους γιὰ τὸν Πῶλ Κλωντέλ, τὸν Φρ. Μωριάκ, τὸν Πιέρ Λ. Ἑρμίτ καὶ τὸν Ἑρν. Ψυχάρη, ἀλλὰ μᾶς ἔδωσε σημαντικὲς καὶ ἀξιοποιοῦσαστες ἱστορικὲς μελέτες γιὰ τὸ Μεσαίωνα (γιὰ τὸ Δυτικὸ Μεσαίω-

να και τὸ Ἑλληνικὸ Βυζάντιο), γιὰ τὴ θέση τῆς γυναίκας στὸ Βυζάντιο, γιὰ τὴν ἀκμὴ καὶ παρακμὴ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα κ.λ.π., μελέτες ποὺ καὶ διεισδυτικὴ μαρτυροῦν ἀλλὰ καὶ δείχνουν τὸ ἔντονο κριτικὸ αἰσθητήριό ποὺ ὁ ποιητὴς διέθετε. Κοντὰ σ' αὐτὲς τὶς τόσο ἐνδιαφέρουσες μελέτες του, θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ἀξιόλογες μονογραφίες ποὺ μᾶς ἄφησε γιὰ τὸν Αὐγουστίνου, τὸ Μωϋσῆ, τὸ Μέγα Βασίλειο, τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο καὶ ἄλλους.

Θὰ ἦταν ὅμως λειψὴ ἡ εἰκόνα ποὺ προσπαθοῦμε νὰ δώσουμε γιὰ τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὰ πολυποικίλα γραφίματα τοῦ ποιητῆ Γ. Βερίτη, ποὺ ὑποδηλώνουν εὐρύτατη κατάρτιση καὶ πολυμέρεια, ἂν δὲν μνημονεύαμε καὶ τὶς αἰσθητικὲς του μελέτες. Γιὰ τὸ Βερίτη δὲν ἦταν μονάχα μιὰ ποιητικὴ παρουσία στὰ γράμματά μας, ἀπὸ τὶς πιὸ ἰδιότυπες καὶ ἀξιόλογες, ἀλλὰ καὶ ἓνα πρότυπο, θὰ λέγαμε, πνευματικὸ ἀνθρώπου, μὲ βαθειὰ συγκρότηση, μὲ σταθερὰ χαραγμένη πορεία, μὲ συγκεκριμένο πιστεύω.

Ὁ Βερίτης ἦταν ἓνας ποιητὴς κοσμοθεωρικὰ συγκροτημένος. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ σύγκροσή του τὸν ἔκανε νὰ διατυπώσῃ τὴν «ποιητικὴ» του. Οἱ μελέτες του μὲ τοὺς τίτλους: «Ἡ Καλλιτεχνικὴ Δημιουργία καὶ ὁ Καλλιτέχνης», «Λογοτεχνία καὶ Ἰδανικά», «Ὁ ποιητὴς Χτὲς καὶ Σήμερα», «Ὁ Θάνατος τοῦ Λυρισμοῦ», «Ὁ Λυρισμὸς θὰ ξαναζήσῃ», «Ἡ Τέχνη γιὰ τὸν Ἄνθρωπο» κ. ἄ. ἐκφράζουν τὴ βαθύτερη πίστη του γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὸν προορισμὸ τῆς Τέχνης, ὡς ἐπίσης γιὰ τὴ θέση τοῦ Καλλιτέχνη μέσα στὸν κοινωνικὸ του περίγυρο. Ὁ Καλλιτέχνης γιὰ τὸ Βερίτη δὲν εἶναι, καὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ καὶ κινεῖται μέσα σὲ ἓναν χρυσελεφάντινο πύργο, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ τὴν τύρβη τῆς πολυθρόνης πολιτείας, μακριὰ ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὶς ἀγωνίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς. Ἰσα - ἴσα ποὺ πρέπει νὰ ζεῖ κοντὰ στὸν ἄνθρωπο, καὶ αὐτοῦ τὶς λαχτάρες καὶ τὶς ψυχικὲς καὶ πνευματικὲς ἀγωνίες πρέπει νὰ

ἐκφράζει, παράλληλα μὲ τὶς δικὲς του. Ἔτσι γιὰ τὸ Βερίτη ἡ Τέχνη δὲν ὑπηρετεῖ μονάχα τὸ Ὠραῖο ἀλλὰ καὶ τὸ Καλὸ. Τὸ ἀληθινὰ μεγάλο καλλιτέχνημα δὲ χαρακτηρίζεται μονάχα ἀπὸ τὴν ἀριότητα τῆς μορφῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς οὐσίας. Ἐχθρὸς τῆς κενολογίας καὶ τῆς λεξιθηρίας ὁ Βερίτης, βρονοφώναξε ἄφοβα πολλὲς ἀλήθειες, ποὺ εἶναι βέβαιο πὼς δημούρησαν, ὅταν πρωτοεμφανίστηκαν τὰ μελετήματα αὐτά, βαθειὰ ἐντύπωση. Πολέμιος τοῦ δόγματος «Ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» ὕψωσε στὴ θέση του τὸ ἔμβλημα ποὺ ἔγραφε πάνω του «Ἡ Τέχνη γιὰ τὸν Ἄνθρωπο», ἡ τέχνη γιὰ τὸ ἀνέβασμα, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπλαση καὶ καλλιέργεια τοῦ Ἄνθρώπου, ἡ τέχνη ποὺ θὰ ὀδηγεῖ στὸ Θρόνο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ποιητὴς καὶ κριτικὸς Γ. Βερίτης, ἂν καὶ πέθανε νεώτατος, μόλις στὰ 33 του χρόνια, ἄφησε ἔργο σημαντικώτατο, τόσο σὲ ἔκταση, ὅσο καὶ σὲ ποιότητα. Ὑπῆρξε ἓνας ἀληθινὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ ἐργάστηκε, μὲ συνέπεια καὶ πάθος, γιὰ νὰ δώσει γνήσια καὶ εἰλικρινῆ λυρικὴ ἔκφραση στὰ θρησκευτικὰ δῶματα ποὺ τὸν πλημμύριζαν. Ποτὲ δὲν ἔκανε «Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη», ἴσα-ἴσα μάλιστα, πιστεύοντας ὅτι ἡ Τέχνη εἶναι γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, προσπάθησε μὲ τὸ ἔργο του, τὸ ποιητικὸ, τὸ πεζογραφικὸ καὶ τὸ κριτικὸ, νὰ φέρῃ στὸν ἄνθρωπο, τὸ μήνυμα τῆς Λυτρωτικῆς Χαρᾶς καὶ Ἐλπίδας. Στάθηκε γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση ἀναμφισβήτητα μιὰ ἀξιολογώτατη λυρικὴ φωνή. Μὲ τὸν ἀπαλὸ καὶ τρυφερὸ στίχο του, καὶ τὶς ἔξοχες λυρικὲς του συνθέσεις, ποὺ τὶς χαρακτήριζε τὶς περισσότερες φορὲς καὶ μιὰ ὑψηλὴ ἔμπνευση, μπορούμε ἄφοβα νὰ υποστηρίξουμε ὅτι ὁ Γ. Βερίτης ἦταν κάτι ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὸ Νεοελληνικὸ Παράνοσο. Ἔτσι τὸ πέρασμα τοῦ Βερίτη ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ στερέωμα μᾶς χάρισε τὸν ὀλοκληρωμένον ποιητὴ μὲ τὴν πλήρη καὶ γνήσια θρησκευτικὴ συνείδηση. Ὅσο γιὰ τὸν Ὁρθόδοξο λαὸ μας θὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε ὅτι στὴν ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη ὁ λαὸς μας βρῆκε τὴν ποιητικὴ του ἔκφραση.

E.N. ΜΟΣΧΟΣ

Ο Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ ΩΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ

Ὁ Γ. Βερίτης εἶχεν ἐγγενῆ στὴν φύσιν του τὴν ἐρευνητικὴ διάθεσι. Ὅταν ἀκόμη ἦταν νεαρός, στὸν Ἀκαδημαϊκὸν Κοινωνικὸν Σύνδεσμον, ἐκδίδει τρία τεύχη μὲ τελειῶς διαφορετικὴν θεματολογίαν. «Αἱ παλαιοντολογικαὶ ἐρευναὶ καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου»· «Οἱ σοφοὶ περὶ Θεοῦ καὶ Θρησκείας»· «Οἱ μεγάλοι ἄνδρες περὶ Χριστιανισμοῦ». Οἱ ἀνάγκες τῆς Ἀπολογητικῆς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπέβαλαν αὐτὴν τὴν διάχυσιν.

Ἀργότερα ὁ Γ. Βερίτης θὰ ξεκόψῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιπλάνησιν, χωρὶς νὰ στερηθῇ τὴν τροφοδοσίαν ποὺ τοῦ προσέφεραν οἱ θετικῆς ἐπιστῆμες, καὶ θὰ δοθῇ ἀπολύτως στὸν τομέα τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν καὶ μάλιστα τῆς Φιλολογίας.

Ἐνωρὶς θὰ ἀνακαλύπτῃ θέματα καὶ προβλήματα ποὺ χρειάζονται ἐρευναὶ γιὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ ἀλήθεια. Θὰ ἐπιλέξῃ πρόσωπα καὶ γεγονότα.

Ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος εἶναι τὸ ἀγαπημένον του πρόσωπον. Θὰ δημοσιεύσῃ σχετικὰ στὶς «Ἀκτίνες» (τὸν Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον 1942). Οἱ δύο μελέτες τοῦ Σπ. Ζαμπελίου «Ἄσματα δημοτικὰ μετὰ Μελέτης περὶ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ» (1852) καὶ «Βυζαντιναὶ Μελέται» (1857) ἀποτελοῦν τὴν δάσιν τῶν ἀναφορῶν τοῦ Γ. Βερίτη στὸν Σπ. Ζαμπέλιον. Στὰ δημοσιεύματά του εὐρίσκει τὴν καταξίωσιν τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ Ἑλληνοσώτεια Ἐκκλησία εἶχε περιθάλλει τὶς ἐθνικῆς ιδιότητες οἱ ὁποῖες ἐμελλαν νὰ ἀνασχηματίσουν τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ Γένους πατρίδα. Μὲ αὐτὴν τὴν θέσιν, σημειῶναι ὁ Γ. Βερίτης, συμφωνοῦν ὅλοι οἱ μεγάλοι ἱστορικοὶ τῆς σήμερον (δὴλ. τότε, τὸ 1942).

Ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ Γ. Βερίτη εἶναι πρω-

τοποριακὴ, διότι ἀνακαλύπτεται ὅτι ὁ Σπ. Ζαμπέλιος, ἀρκετὰ πρὸ τοῦ Παπαρρηγοπούλου, διαπιστώνει τὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μέσῳ τοῦ Βυζαντίου. Καὶ τὸ πρωτοποριακὸν τῆς μελέτης ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Νικόλαος Β. Τωμαδάκης, ὅταν δημοσιεύῃ τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν» (1952), εἰς τὸν Γ. Βερίτην παραπέμπει γιὰ τὸν Σπ. Ζαμπέλιον.

Ὁ Ἐρνέστος Ψυχάρης («Ἀκτίνες», Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1940) εἶναι ἄλλο ἀγαπητὸν πρόσωπον τοῦ Γ. Βερίτη, ἀφοῦ ἀργότερα θὰ μεταφράσῃ καὶ τὸ ἔργον του «Τὸ ταξίδι τοῦ ἑκατοντάρχου». Διότι ὁ Ἐρνέστος Ψυχάρης, ποὺ ἐπῆρε τὸ μέρος τῶν πατέρων του (ἐννοεῖ ἐδῶ τῶν Χριστιανῶν προγόνων του) ἐναντίον τοῦ πατέρα του, μὲ τὸ χτυπητὸ του παράδειγμα καὶ τὸν δυνατὸ του λόγο μᾶς ἐδειξε καθαρὰ ὥσπου πρέπει νὰ φθάνῃ ἡ προσπάθειά μας γιὰ νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς πλάνης καὶ τῆς ψευτιᾶς.

Μὲ τὸν Ἐμμανουὴλ Ροῖδην θὰ ἀναμετρηθῇ ἐπανειλημμένως τόσο μὲ τὴν μελέτη του «Μιὰ ματιὰ στὸ κριτικὸν ἔργον τοῦ Ροῖδη» («Ἀκτίνες», Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1940) ὅσο καὶ στὴν διβλιοκρισίαν του γιὰ τὸ διβλίον τοῦ Κλέωνος Παράσχου «Ἐμμανουὴλ Ροῖδης. Ἡ ζωὴ, τὸ ἔργον, ἡ ἐποχὴ του» («Ἀκτίνες», Ἰούνιος 1943).

Θὰ ἀποκαλύψῃ τὴν κριτικὴν ποὺ ἐγένε κατὰ τοῦ Ροῖδη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν Ἄγγελον Βλάχον, τὸν Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον (τὸν κατόπιν *Jean Moreas*) καὶ ἀργότερα τὸν Ἠλίαν Βουτιερίδην, ὅπου ὁ μὲν πρῶτος καταρρίπτει τὶς περιβόητες θεωρίες τοῦ Ροῖδη γιὰ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος, οἱ δὲ δύο ἄλ-

λοι τὸν ἀποκαλύπτουν λογοκλόπον. Ὁ Ροῦ-
δης ὡς κριτὴς τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ
τοῦ «Παρνασσού» τοῦ ἔτους 1877, κατὰ
τὸν ὁποῖον ἀπορρίπτει συλλήβδην ὅλα τὰ
ὑποβληθέντα ἔργα, ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν
ὑπάρχει καὶ οὔτε μπορεῖ νὰ υπάρξει Ἑλλη-
νικὴ ποίηση. Στηρίζει δὲ τὶς ἀπόψεις του
στὴν περιφνημὴ θεωρία τῆς ἐπιδράσεως τοῦ
περιβάλλοντος. Κατὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς θὰ
ἐπέλθῃ ὁ Ἅγγελος Βλάχος μὲ τὸ ἔργον του
«Ὁ νέος κριτικὸς».

Ὁ Γ. Βερίτης στὴν συνέχειαν ἀσχολεῖ-
ται μὲ τὸν Ἅγγελον Βλάχον «Μιὰ ματιὰ
στὸ ἔργο τοῦ Ἁγγέλου Βλάχου» («Ἀκτί-
νες», Αὐγουστος 1940). Παρακολουθεῖ τὶς
θέσεις του κατὰ τοῦ Ροῦδου καὶ ἐπισημαί-
νει ὅτι ὁ Ἅγγελος Βλάχος μὲ τὶς ὑγιεῖς
ἀπόψεις του θάναι ἓνας πρόδρομος ἀγωνι-
στής, ἓνας θεωρητικὸς δεοντολόγος πρό-
δρομος, καθὼς ὑπῆρξαν ὁ Παπαδιαμάντης,
ὁ Μωραϊτίδης σ' ἓνα ἄλλο πεδίο.

Οἱ δύο μελέτες τοῦ Γ. Βερίτη γιὰ τὸν
Ροῦδη καὶ τὸν Ἅγγελον Βλάχον καὶ ἡ δι-
βλιοκρισία τοῦ ἔργου τοῦ Κλέωνος Παρά-
σχου εἶναι ἀλληλένδετες, διότι ἐμφανίζουν
τὸν ἐρευνητὴν καὶ τὸν κριτικὸν Γ. Βερίτην
κάτοχον εὐρέως φάσματος γνώσεων τόσο
τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνικῆς παρα-
γωγῆς ὅσον καὶ τῆς Γαλλικῆς, καθὼς καὶ
μᾶς ἐπιχειρηματολογίας στηριζομένης ἀφ'
ἐνὸς μὲν σὲ πραγματικὰ τεκμήρια, ἀφ'
ἐτέρου δὲ σὲ λογικὴ ἐπεξεργασία.

Ἄλλὰ ἐκεῖ πού ἀποδεικνύεται ἐπίσης
πρωτοποριακὸς ὁ Γ. Βερίτης εἶναι στὴν
μελέτην του «Τὸ ἀναμορφωτικὸ ἔργο τῶν
Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι» (Πα-
νηγυρικὸν τεύχος τῶν «Ἀκτίνων», Πάσχα
1943).

Θὰ φθάσῃ στοὺς Κολλυβάδες ἀναζητῶν-
τας τὶς ρίζες τῶν δύο Ἀλεξάνδρων, τοῦ
Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Μωραϊτίδη. Καὶ θὰ
εὔρη ἐκεῖ τοὺς τρεῖς λογίους, τὸν Μακά-
ριον Νοταρᾶν, τὸν Ἀθανάσιον Πάριον καὶ
τὸν Νικόδημον Ἀγιορείτην. Ἀνακαλύπτει

λοιπὸν ὅτι ἡ ἴδρυσίς τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγ-
γελισμοῦ στὴν Σκιαθὸν ἀπὸ τὸν παπᾶ Νή-
φωνα (1794 - 1814) ἔχει ἄμεση σχέσι μὲ
τοὺς Κολλυβάδες καὶ ἀργότερα μὲ τὸν Ἐπι-
φάνιον Δημητριάδην καὶ τὸν γέροντα Διο-
νύσιον, τὸν ὁποῖον συναντᾷ στὴν Σῦρον ὁ
Ἄλέξανδρος Μωραϊτίδης καὶ εἶται ὀλοκλη-
ρῶνεται ὁ κύκλος τῆς ἐπιρροῆς τῶν Κολ-
λυβάδων. Αὐτὴ ἡ ἀπαξιωτικὴ εἰρωνικὴ ἐκ-
φρασίς «Κολλυβάδες» ἀποβαίνει τίτλος τι-
μῆς γιὰ τοὺς ἐκφραστὲς τῆς κινήσεως. Διό-
τι οἱ Κολλυβάδες ἐκπροσωποῦν μίαν διδα-
σκαλίαν πού μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐμμονῆς στὴν
ἀρχαία παράδοσι εἶχαν συνδυάσει θαυμά-
σια καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καινοτομίας.

Σημειώνει ὁ Γ. Βερίτης: «Εἶχα ἀκούσει
πολλὲς φορὲς -κι ἐγὼ δὲν ξέρω τώρα πό-
σες- ἓνα σωρὸ βροσιὲς γιὰ τὸν Παπαδιαμάν-
τη... Μὰ τὸ ἐλάττωμα τῆς περιεργείας δὲ
μὲ ἄφησε γιὰ πολὺ ἱκανοποιημένο ἀπὸ αὐ-
τὲς τὶς δεβαιώσεις τῶν κριτικῶν. Εἶχα λοι-
πὸν τὴν περιέργεια νὰ μάθω τί ἦταν πιὸ
συγκεκριμένα αὐτὸ πού ὁ Παπαδιαμάντης
εἶχε συνηθίσει ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας. Καὶ
ἐπειδὴ δὲν εἶμαι προικισμένος, ὅπως ἴσως
ἄλλοι, νὰ λύνω τέτοια ζητήματα μὲ μόνη
τὴ φαντασία κάθησα κι ἔψαξα ὅποια πηγὴ
μπόρεσα νᾶχω στὴ διάθεσί μου ἰκανὴ νὰ μοῦ
δώσῃ κάποιο στοιχεῖο διαφωτιστικὸ γι'
αὐτὸ τὸ ζήτημα... Βρήκαμε μπροστά μας
ἓνα κίνημα θαυμαστό, προοδευτικὸ μὲ τὴν
καλύτερη καὶ πλουσιώτερη ἔννοια τῆς λέ-
ξεως, τὸ ζωντανώτερο Χριστιανικὸ κίνημα
πού εὐτύχησε νᾶχει ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ μέσα
τοῦ ΙΗ' αἰῶνα ὡς τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνα».

Σήμερα μὲ μία πλουσιωτάτη διβλιογρα-
φία γιὰ τοὺς τρεῖς πρώτους Κολλυβάδες,
μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα συνέδρια γιὰ τὸν Μα-
κάριον Νοταρᾶν, τὸν Ἀθανάσιον Πάριον,
τὸν Νικόδημον Ἀγιορείτην ἢ προσπάθεια
τοῦ Γ. Βερίτη -πού τί εἶχε ὡς διβλιογραφία
τότε;- φαντάζει κατ' ἐξοχίην πρωτοπορια-
κὴ.

Ἄλλ' ἐξ ἴσου πρωτοποριακὴ ἦταν καὶ ἡ
ἄλλη ἐρευνά του -μὲ τὸ ψευδώνυμο τώρα
Ἄ. Λαμπρινὸς- γιὰ τὸ «Χριστιανικὸ διβλίον

και αναγνωστικό κοινό στα χρόνια της Τουρκοκρατίας» («Ακτίνες», Πανηγυρικό τεύχος του Πάσχα 1943). Στηριζόμενος στην ελάχιστη βιβλιογραφία που υπήρχε τότε (Α. Παπαδόπουλος - Βρετός, Ματθαίος Παρανίκας, Ε. Legrand) αποκαλύπτει ο Γ. Βερίτης το πλήθος των βιβλίων με χριστιανικών περιεχόμενων τα όποια εξέδιδοντο κατά την περιόδον της Τουρκοκρατίας αλλά και την ποικιλίαν των ειδών: Ἁγία Γραφή (Ψαλτήρια, Καινή Διαθήκη), Ἐκκλησιαστικά βιβλία, Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιστημονοθεολογικά (Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Μελέτιος Πηγᾶς, Κύριλλος Λούκαρις), ἀλλά και οἰκοδομητικά και διδασκτικά: Ἁγᾶπιος Λάνδος (Ἄμαρτωλῶν Σωτηρία), Δαμασκηνός Στουδίτης (Θησαυρός), Νικόδημος Ἁγιορείτης (Πηδάλιον). Ἀκολουθῶς ὁ Γ. Βερίτης θά σημειώσῃ τὴν ποικιλίαν τῶν τυπογραφείων σὲ διαφόρους τόπους: Βενετία, Μοσχόπολις, Κωνσταντινούπολις και θά προσθέσῃ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐντύπων τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ὄχι ἀπλῶς μεγάλην, ἀλλὰ ἐξαιρετικὴν.

Παραλλήλως δὲν θά παύσῃ νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἀπὸ τότε κιόλας ἄρχισε τὸ κίνημα τῶν χριστιανῶν διανοουμένων γιὰ τὴν δημοτικὴ γλῶσσα.

Μὲ ἄλλο μελέτημα, στὸ ἴδιο τεύχος τῶν «Ακτίνων», θά ἀναφερθῇ στὸ «Χριστιανικὸ βιβλίον στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα».

Ἐντυπωσιάζουν οἱ ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους καταγράφει τόσο γιὰ τὴν ποικιλίαν τῶν περιοδικῶν και τῶν βιβλίων ποὺ κυκλοφοροῦνται, ὅσο και γιὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιτύπων. «Ἀνάπλασις», «Λόγος» (Μακράκη), «Ἀναμόρφωσις», «Τρεῖς Ἱεράρχαι», «Καινή Κτίσις», «Ζωή», μὲ 4.000 ἀντίτυπα τὸ 1911, μὲ 105.000 ἀντίτυπα τὸ 1940. «Ακτίνες», ἀπὸ 1.000 - 1.500 ἀντίτυπα σὲ 7.000.

Σημειώνονται ἀκόμη ἐκδοτικὰ κέντρα «Ζωή» (ἢ «Δαμασκός» δὲν εἶχεν ἰδρυθῆ ἀκόμη), «Ἀνάπλασις» (Μιχαὴλ Γαλανοῦ), Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον Ἀλεξανδρείας, Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων

Βιβλίων κ. ἄ.

Θά χρειασθοῦν πάνω ἀπὸ 30 - 40 χρόνια γιὰ νὰ ἔχωμε πληρέστερες στατιστικὲς πληροφορίες μὲ τὶς ἐργασίαι τοῦ Λεάνδρου Βρανούση ἢ τὸ Συνέδριον γιὰ τὸ ἐντυπον βιβλίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Ἔως τότε ἡ ἐργασία τοῦ Γ. Βερίτη παραμένει πρωτοποριακὴ.

Ἐξ ἴσου πρωτοποριακὴ εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Γ. Βερίτη «Χριστιανικὲς ἐπιδράσεις στὰ δημοτικὰ τραγούδια» (Πανηγυρικό τεύχος τῶν «Ακτίνων», Πάσχα 1943). Ὑστερα ἀπὸ ἐπισταμένη «ἀνασκαφικὴ» ἐρευνα ἀποκαλύπτεται πῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐκφράζει τὸ περίσσευμα τῆς πίστεώς του γιὰ τὰ διάφορα γεγονότα τόσο τῆς ζωῆς του ὅσο και τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη γιὰ τὸν λαὸν μας νὰ ἐκφρασθῇ και μὲ δημοτικὸ τραγούδι, ἀφοῦ εἶχε κάμει δημοτικὸ τραγούδι τοὺς ὕμνους και τὰ τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἀνακαλύπτει λοιπὸν ὁ Γ. Βερίτης χριστιανικὸν δάθος στὰ τραγούδια, στὰ μοιρολόγια, και ἐμφανίζει τραγούδια γιὰ τὶς χριστιανικὲς ἐορτές, γιὰ τὶς ἐορτές τῶν Ἁγίων. Καὶ αὐτὴ ἡ συναγωγή τῶν τραγουδιῶν πραγματοποιεῖται χωρὶς τὰ μέσα τὰ ὁποία διαθέτομε σήμερα, μὲ τὶς ἐργασίαι τοῦ Σίμωνος Καρά, τοῦ Δημητρίου Λουκάτου κ. ἄ.

«Ἡ γυναῖκα στὸ Βυζάντιον» («Ακτίνες», Χριστοῦγεννα 1943) ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς μία ἀναδίφηση σὲ Βυζαντινὰ κείμενα, ποὺ ἐκινήθη ἀπὸ μία ἀπολογητικὴ ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσῃ στὶς κατηγορίες τὶς ὁποῖες προέβαλαν οἱ ἀρνηταὶ τῆς πίστεως κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ και ἰδιαίτερος κατὰ τοῦ Βυζαντιοῦ. Τὴν ἰσχυροποιῆσαι τῶν θέσεών του ὁ Γ. Βερίτης ἐδράζει στὴν Βυζαντινὴ Νομοθεσίαν, τόσο στὸ Ἰουστινιάνειον Δίκαιον ὅσο και στὴν Νομοθεσίαν τῶν Ἰσαύρων. Πρόκειται γιὰ μία κριτικὴ, πολιτικὴ, ἀντιμετώπιση τῆς γυναίκας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κατοχύρωσι τῆς γυναί-

κας πού είναι ευρύτερη. Θά καταφύγη ὁ Γ. Βερίτης καί σέ φιλολογικὲς πηγές, ὅπως στὸν Θεόδωρον Πρόδρομον, τὸν γνωστὸν μας Πτωχοπρόδρομον, γιὰ νὰ περιγράψῃ τὴν ζωὴν τῆς γυναίκας στὶς λαϊκὲς τάξεις. Στὸ Βυζαντινὸν Δίκαιον ἐπιμένει κυρίως γιὰ θέματα κληρονομικὰ στὰ ὁποῖα ἡ γυναῖκα ἔχει λόγον σημαντικόν.

Καί ἡ μελέτη αὐτὴ τότε χωρὶς πολλὰ στοιχεῖα. Ἀκόμη ὁ Φαίδων Κουκουλὲς δὲν εἶχεν ἐκδώσει τὸ «Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς» καί ἡ Ἱστορία τοῦ Δικαίου δὲν εἶχε τὴν ἀνάπτυξιν πού ἔχει σήμερα.

Ὁ Γ. Βερίτης εἶναι περισσότερο γνωστὸς ὡς ποιητῆς. Καί γι' αὐτὴν τὴν γνωριμίαν δὲν εἶναι υπεύθυνοι μόνον οἱ στίχοι του. Ἀρχετὰ ποιήματά του ἐμελοποιήθησαν καί ἐγίναν τραγούδια, μάλιστα τραγούδια στὸ στόμα τῶν νέων. Ἔτσι ἡ φήμη τοῦ Γ. Βερίτη διατρανώθηκε ποιητικῇ.

Διότι τὸ ἐρευνητικὸ ἔργο γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ, ἀλλὰ καί γιὰ νὰ γίνῃ προσιτόν, προϋποθέτει σπουδαστήριον, προϋποθέτει γραφεῖον, προϋποθέτει ἐγκλεισμόν καί ἀπομόνωση.

Ἐλάχιστοι ὠμίλησαν γιὰ τὸν Γ. Βερίτην ὡς ἐρευνητήν. Ὁ Π. Μπρατσωῆς θά ἀναφερθῇ στὴν εἰσήγησιν τοῦ Γ. Βερίτη στὸ Φροντιστήριον τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας μὲ θέμα «ὁ ἱστορικὸς ὕλισμὸς» καί στὴν ἀπάντησιν σὲ δύο παρεμβάσεις ἀντιθέτων συζητητῶν «ἢ ὁποῖα τὸν ἀπέδειξεν ὄχι μόνον κάτοχον τοῦ θέματος, ἀλλὰ καί εὐστροφον ὅσον καί πολιτισμένον συζητητὴν, ἐπιστεγάσασα κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν τὸν θρίαμβον τῆς ἐσπέρας ἐκεῖνης ἄνευ σὺνδενὸς ἐπεισοδίου, ὑπῆρξε μίᾳ ἀπὸ τὰς καλύτερας ἂν μὴ ἡ μεγαλύτερα ἐπιτυχία τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας κατὰ τὴν ὑπερτριανκονταετη λειτουργίαν του». Ἀλλὰ ὁ Π. Μπρατσωῆς θά ἐπιμείνῃ καί αὐτὸς στὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Γ. Βερίτη.

Ὁ Εὐάγγελος Φωτιάδης ἐσημείωνε:

«Ἀφετηρίαν λοιπὸν ἔχει ὁ Βερίτης ἓνα δέον: Τὸ ἐλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες. Αὐτὸ διαπτύσσει εἰς ὁμοκέντρους, ὅπως εἶπαμεν, κύκλους εἰς ὅσα λόγου χάριν ἔγραψε περὶ τοῦ μεγάλου Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, τοῦ ὁραματιστοῦ φιλοσόφου τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, περὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροΐδου, περὶ τοῦ ναυαγοῦ Ναπολέντος Λαπαθιώτη καί περὶ ἄλλων θεμάτων... Καί τὰ λογοτεχνήματά του ὁμοκέντροι κύκλοι εἶναι καί αὐτὰ πρὸς τὴν κριτικὴν ἐργασίαν τοῦ ἀεμνήστου λογίου».

Περὶ περισσότερο, ἀναλυτικώτερα καί βαθύτερα, θά παρουσιάσῃ τὸν ἐρευνητὴ Γ. Βερίτη ὁ Σ. Καλησπέρης (= Σοφοκλῆς Χατζηδάκης), ἀφοῦ τὸν ἐγνώρισεν ἀπὸ κοντὰ καί ἔζησε τὸν τρόπον ἐργασίας του. Σημειώνει «ὁ διβλιογράφος Βερίτης μᾶς παρουσιάζει τὶ ἔκαναν γιὰ τὸ Γένος, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους, οἱ ἀπλοὶ καλόγεροι τοῦ Ἄθω καὶ οἱ Χριστιανοὶ λόγιοι τῆς Βενετίας πού μὲ τὸν τόσο πλούσιο ἐκδοτικὸ ὄργανό τους, τροφοδότησαν ἐπὶ γενεὲς γενεῶν τὸν ὑπόδουλο Τουρκοκρατούμενον Ἑλληνισμό. Δίπλα στὸ φίλο τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνας ὑπάρχει ὁ φίλος τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Ὑπάρχει ὁ φιλόλογος Βερίτης».

Ὅμως τὸ ἐρευνητικὸ ἔργο ἀποτελεῖ ὄπλο γιὰ τὸν διάλογο, γιὰ τὴν διαλεκτικὴν, γιὰ τὴν ἀπολογία, γιὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεως. Χωρὶς τὰ ἐφόδια τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης ὁ πιστὸς παραμένει ἀνεπαρκής. Ἐκεῖ πού ὁ ἐνθουσιασμὸς καί τὸ ἐμβατήριον παύουν νὰ ἔχουν λόγον, ἔρχεται τὸ πόρισμα τῆς ἐρεύνης νὰ διασώσῃ τὸ συναισθηματικὸν πλήρωμα.

Καί ὁ Γ. Βερίτης εἰργάσθη καί στὰ δύο. Ἐνθουσίασε καί ἐσάλπισε, ἀλλὰ καί ἐστοχάσθη καί ἠρέυνησε.

Ὁ ἴδιος μᾶς ἐξομολογεῖται προκειμένου νὰ γράψῃ τίς «Χριστιανικὲς ἐπιδράσεις στὸ δημοτικὸ τραγούδι» τίς δυσκολίες πού συνῆντησε στὶς ἐρευνὲς του: «Δὲν ὑπάρχει μιὰ συλλογὴ τῶν θρησκευτικῶν δημοτικῶν τρα-

γουδιῶν... Κι ἔτσι ἔστω καὶ γιὰ μιὰ πρόχειρη ἔρευνα ἀπάνω σὲ τοῦτο τὸ θέμα εἶναι κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ κάμῃ πραγματικές ἀνασκαφές σὲ τόμους καὶ τομίδια καὶ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες».

Ὅμως χαίρεται κανεὶς τὸ ἐρευνητικὸ ἔργο τοῦ Γ. Βερίτη. Καὶ μαζί μὲ αὐτὸ χαίρεται τὸ ὕφος του. Ἔχει ἓνα γλωσσικὸ ὕφος ρέον καὶ τὸ γραπτό του ρουφιέται ἀπνευστί.

Καὶ ὄχι μόνον. Εἶναι διανθισμένον μὲ χιοῦμορ. Ἰδίως στὶς διδλοκρισίες του ἢ τὶς ἀπολογητικὲς μελέτες του. Χιοῦμορ ποὺ φθάνει ἕως τὴν εἰρωνεία, καμμιά φορὰ καὶ ἕως τὸν σαρκασμὸ.

Βιβλιοκρίνοντας τὸ βιβλίον «οἱ Μεγάλοι Μῦστοι», ὅταν κάπου σ' ἓνα σημεῖον τοῦ βιβλίου ἀνακαλύπτεται ὅτι συγγραφεὺς τοῦ ἔργου εἶναι ὁ Συρέ, ὁ ὁποῖος ἀφιερώνει τὸ βιβλίον στὴν Μαργαρίτα Ἀλβάνα Μηνιάτη, «θυμῆθηκα τότε», γράφει ὁ Γ. Βερίτης, ἓνα βιβλίον τῆς Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη μὲ ἐπιγραφή «Μαργαρίτα Ἀλβάνα Μηνιάτη, 1935». «Ἦστερα ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ Συρέ», συνεχίζει, «ἔχω ἀπαλλαγθῆ καὶ θὰ ξέρω εἰς τὸ μέλλον ὅτι εἶτε ἱστορία πῆς εἶτε παραμῦθι τὸ ἴδιο κάνει».

Καὶ ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὸ ἔργο τοῦ Ροῖδη γράφει «Καυμὲνε Ροῖδη τί κρῖμα ποὺ δὲν ἔζησες ἀκόμη μερικὰ χρόνια γιὰ νὰ δῆς κι ἐσὺ πῶς ἔθαυματούργησεν ὁ «σήμερον ἄνθρωπος». Ἀπὸ τότε ποὺ οἱ ἐπιστήμες ἄρχισαν νὰ ἀναπτύσσονται, ἢ Ἐκκλησία, λέει ὁ Ροῖδης, μόνον κατ' ὄνομα ὑπάρχει. Οἱ ὑπ' αὐτῆς προγραφέντες θεοὶ τῶν ἔθνων, οἱ θεοὶ τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς... βασιλεύουσι καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης. Ὁ Ποσειδῶν ναυπηγεῖ πλοῖα συνδέων τὰ ἀπέχοντα ἔθνη εἰς στενὴν ἀδελφότητα -μὴν τὸν παρεξηγεῖτε, ὁ Ροῖδης ἔζησε πρὶν ἀπὸ τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους-, ὁ Ἥφαιστος πάλλει βαρεῖαν σφῦράν του, ἢ Ἀφροδίτη ἔχει θυσιαστήρια (ἀπαραιτήτο γνῶρισμα ἀνώτερου πολιτισμοῦ!), ὁ Ἑρμῆς διανέμει θησαυρούς, ὁ Βάκχος

πατεῖ εὐθύμως τοὺς ὠρίμους δότρουες καὶ ἡ Δήμητρα ἀκονίζει πάλλουσα τὸ δρέπανόν της (κάτι ἄλλο ἀκόνιζε, μὰ ὁ Ροῖδης δὲν ἔζησε ὡς τὸ 1914 γιὰ νὰ δῆ τὴ συνέχεια...). Οἱ χαρούμενοι οὔτοι ἤχη ἀγγέλλουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἰαθεὶς τέλος πάντων τῆς φοβεράς νόσου τοῦ μεσαιῶνος, τῆς υπερφυσικῆς μονομανίας (εἶπαμε: τὰ υπερφυσικὰ παρήκμασαν, ὠχρίασαν, ἀπέθαναν καὶ ἐβάλσαμώθησαν) ἀπαλλαγείς, λοιπὸν τῆς φοβεράς αὐτῆς νόσου ἔπαυσε θεωρῶν τὴν φύσιν ὡς σατανικὴν, ἑαυτὸν ὡς διεστραμμένον, τὴν ἀπόλαυσιν ἁμαρτίαν καὶ τὰς ὀρέξεις του ὡς δαίμονας ἀκαθάρτους, ἀλλ' ἀπεναντίας πάντα ταῦτα θεοποιεῖ καὶ πάλιν». Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ μυστικὸ, ἐδῶ θέλαμε νὰ καταλήξωμε κι ἐκαταλήξαμεν αἰσιῶς: θεοποίησε τὶς ὀρέξεις σου, λάτρεψε τὸ ἐγὼ σου καὶ τὶς ἀπολαύσεις καὶ ἐσώθηκες... ἀπὸ φοβεράς νόσου! Μακάριοι ἄνθρωποι τοῦ ἀλησημονήτου δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος!».

Ὁ Γ. Βερίτης, ἄλλοτε ὡς Ἀ. Λαμπρινὸς ἢ Ἀλέκος Πέτασος, ὅμως πάντοτε ὡς Ἀλέξανδρος Γκιάλας, ἐστάθη ἀγωνιστὴς ἐρευνητῆς, ἀγωνιστῆς ποιητῆς. Τριάντα πέντε (35) ἐπιστημονικὲς μελέτες του φιλοξενοῦνται στὶς «Ἀκτίνες» γιὰ μόλις 9 χρόνια, ἀπὸ τὸ 1940 ἕως τὸ 1948. Συγγραφικὸ ἔργο ποὺ προϋποθέτει ἐξαντλητικὴ ἔρευνα, διότι κάθε φράσις πρέπει νὰ εἶναι τεκμηριωμένη ἀπὸ πηγές ἀσφαλεῖς. Καὶ παραλλήλως τὸ μέγα ποιητικὸ ἔργο του. Ποὺ πολλὲς φορὲς προϋποθέτει καὶ αὐτὸ ἔρευνα φιλολογικὴ. Ἐνῶ οἱ νέοι θὰ νοιώσουν τὸν παλμὸν τοῦ ἠρωϊκοῦ βασανισμένου ἀπὸ τὴν σκληρὴ ἀσθένεια πιστοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλας ἦταν παρὼν στὴν ζωὴ, παρὼν στὸν ἄνθρωπο. Μὲ τὸν στίχο, μὲ τὸ τραγούδι, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ φράσι, μὲ τὸν στοχασμὸ. Βεβαίως μὲ τὴν πίστι.

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ὅμότ. Καθηγητῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν

Διευθυντῆς τῆς

Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ἐ. τ.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Είχα την εύτυχία να γνωρίσω τον Γ. Βερίτη από τα έφηβικά μου χρόνια. Τα καλοκαίρια μέναμε στην Άγία Παρασκευή και είχαμε μια καλή συντροφιά με τον Γαβριήλ Κοῦκκο, τον μακαριότη Ίωάννη Ἀλεξίου και άλλα παιδιά. Ἀνάμεσα στα παιχνίδια μας και σε κάποια μικρά ἀθλήματα, μου λείει μια μέρα ὁ συμμαθητής μου Γαβριήλ: - Γνωρίζεις τὸν παλιό μου κατηχητή, τὸν κύριο Γκιάλα; - Ὁχι, δὲν τὸν ξέρω. - Πρέπει νὰ τὸν γνωρίσης, εἶναι ἀξιόλογος. Πάμε μια μέρα στὴ «ΖΩΗ» νὰ τὸν βροῦμε.

Πήγαμε λοιπὸν ἕνα πρωῖ στα πεῦκα τῆς Ἀδελφότητος, ὅπου μερικοὶ θεολόγοι σὲ τραπεζάκια ἐδιάβαζαν ἢ ἔγραφαν. Σὲ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλας, ὁ κατόπιν Γ. Βερίτης. Μᾶς δέχτηκε φιλόφρονα, ἐκαθήσαμε δίπλα του σὲ ἕνα παγκάκι κι ἄρχισε μὴ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση. Δὲν θυμοῦμαι τι ἀκριβῶς εἶπαμε, ἀλλὰ διασώζω τὴν γλυκειὰ του ἀπλότητα καὶ συγχρόνως τὸ βάθος τῶν λεγομένων του.

Τὸ περίεργο εἶναι, ὅτι ἐνῶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα πηγαίναμε στὸ Ἀνώτερο Κατηχητικὸ (στὴν Χρυσοσπηλιώτισσα), πού ἦταν ἀξιόλογο καὶ προσεῖλκυε πολλὰ παιδιά τοῦ Λυκείου, ἐν τούτοις ὁ συμμαθητής μου Γαβριήλ, πού δὲν ἦταν τυχαῖος, μου λείει σὲ μὴ εὐκαιρία: - Καλὰ ἐδῶ στὸ Ἀνώτερο, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω ν' ἀφήσω καὶ τὸ Μέσο, πού πήγαινα πρὶν καὶ εἶχα τὸν κ. Γκιάλα. Εἶναι στὴ Μεταμόρφωση τῆς Πλάκας, Κυριακὴ στίς 11 π.μ. Λοιπὸν τὴν Κυριακὴ μετὰ τὴν

Μητρόπολη πηγαίνομε δόλτα στὸ Ζάππειο καὶ ἔπειτα στὴ Μεταμόρφωση. Ὅπως καὶ ἐγίνε.

Λέω αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες, διότι δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα ἕνας ταλαντοῦχος μαθητὴς νὰ θέλῃ νὰ παρακολουθῆ καὶ τὸ προηγούμενο Κατηχητικὸ, πού ἦταν γιὰ τὰ μικρότερα παιδιά. Καὶ ὅμως αὐτὸ γινόταν ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλέξ. Γκιάλα, πού μαγνήτιζε χωρὶς μεγαλοστομίες. Ἄξιο προσοχῆς εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Μετὰ τὸ μάθημα κατεβαίναμε ἀπὸ τὴν ὁδὸ Φιλελλήνων πρὸς τὴν πλατεῖα Συντάγματος γιὰ νὰ πάρουμε ὁ καθένας ἕνα λεωφορεῖο: ὁ Ἀλ. Γκιάλας, ὁ βοηθὸς του, τελειόφοιτος τῆς ἰατρικῆς, ὁ Γαβριήλ κι ἐγὼ. Αὐτὰ τὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, κάθε Κυριακὴ μεσημέρι, στὴν ὁδὸ Φιλελλήνων, κοντὰ στὸν γλυκομίλητο Κατηχητή, θὰ μοῦ μείνουν ἐπίσης ἀλησμόνητα.

Τὰ ἴδια ἐκεῖνα χρόνια ἐγὼ φοιτοῦσα στὸ Πειραματικὸ Σχολεῖο. Στὰ φιλολογικὰ μαθήματα εἶχαμε τὸν γνωστὸ καθηγητὴ καὶ ἀργότερα Ἀκαδημαϊκὸ Ι. Σταματάκο. Ὑπῆρχε μὴ παιδαγωγικὴ τακτικὴ, ὅποιος μαθητὴς, θέλει, νὰ φέρῃ μὴ γραμμένη ἐργασία του (πραγματεία) σχετικὴ μετὸ μάθημα. Στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας εἶχαμε τότε τὸ θέμα γιὰ τὰ αἷτια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ '21. Ἦρθε λοιπὸν καὶ ὁ συμμαθητής μου Ἀνδρέας Παπανδρέου, ὁ γνωστὸς σὲ ὅλους, κομίζοντας μὴ πολυσέλιδη διατριβὴ του, ὅπου μᾶς παρουσίαζε, ὅτι τὰ

αίτια εκείνου του μεγάλου ξεσηκωμού ήταν κοινωνικό - οικονομικά, όπου ο αναπτυσσόμενος λαός μας ξεγεύθηκε ενάντια στους Τούρκους αλλά και στους Έλληνες κοτσαμπάσηδες. Ο καθηγητής άπορησε γι' αυτές τις απόψεις, που θύμιζαν τις θεωρίες του Γιάννη Κορδάτου, καθώς και μερικοί από μās που διαμαρτυρηθήκαμε. Και ο Σταματάκος κατέληξε! - "Όσοι από σās θέλετε, γράψτε σχετικά και φέρτε τα την άλλη εβδομάδα να τα διαβάσετε.

Μιά και δύο, την άλλη μέρα ξεκινάω κι εγώ και παίρνω την όδο Ίπποκράτους να συναντήσω και να συμβουλευτώ τον Άλέξ. Γκιάλα. Εκείνος άμέσως με παρέπεμψε να διαβάσω σχετικά τον Κ. Παπαρηγόπουλο, τον Σπ. Τρικούπη και τον Ί. Φιλήμονα. Έτσι μπόρεσα κάπως κι εγώ μικρός ν' αντιμετωπίσω τον «μεγάλο» συμμαθητή μου. Ευτυχώς δεν έγινε μεγάλη ρήξη. Χάρη στην παιδαγωγικότητα του καθηγητού επήλθε έκεχειρία...

Η έπικοινωνία μου με τον Άλεξ. Γκιάλα αυξήθηκε τα έπόμενα χρόνια που ήμουν πλέον φοιτητής, στα πλαίσια του φοιτητικού συλλόγου, ο οποίος έφιλοξενεϊτο στο κτίριο του Άποστόλου Παύλου, όδος Καρύτση 14. Εκεί είχα την ευκαιρία να άπολαμβάνω τη ζωντάνια του, τó θάρρος του, τις έμπνεύσεις του, αλλά και τις χρησιμώτατες παρακινήσεις του προς έμās σέ κάθε ευκαιρία. Όχι μόνο στις άλησμόνητες συγκεντρώσεις, αλλά και στο έντευκτήριο και σέ περιπάτους και σέ άνοιξιάτικες έκδρομές. Παντού ο Γκιάλας έδινε τόν τόνο, τó χιούμορ, αλλά και τούς συγκεκριμένους και προσγειωμένους στόχους. Άκόμη τόν παρακολουθούσαμε και πώς οργάνωνε διαλέξεις με καθηγητές Πανεπιστημίου κάθε μήνα (Μπρατσιώτη, Μέρμηγκα, Λούβαρι,

Πλακίδη κ. ά.) στην αίθουσα τής Νομικής (όδος Σίνα).

Έκτος όμως άπ' όλα αυτά, τó άνήσυχο και άνύστακτο πνεύμα του Γκιάλα έτόλμησε και ειδικές συναντήσεις με καθηγητές, που είχαν κάπως παράδοξες ιδέες. Έκλεινε ραντεβού με τόν καθηγητή Α και έπήγαινε με δύο - τρεις φοιτητές και τού έθεταν τó έρώτημα, πώς και διατί παρουσίασε αυτή την άποψη που δέν είναι γενικά άποδεκτή, αλλά άμφισβητείται, όπως π.χ. για τήν καταγωγή του ανθρώπου. Σέ μιá τέτοια συνάντηση, μετά άπό άρκετη συζήτηση ρώτησε ο καθηγητής:

- "Όστε θέλετε λοιπόν να κάνω θεολογία στο μάθημά μου;

- Μά αυτό άκριβώς θέλουμε, κύριε Καθηγητά, να μη κάνετε ούτε θεολογία ούτε φιλοσοφία αλλά μόνον ζωολογία, δηλαδή γνήσια έπιστήμη! Κατέληξε ο Γκιάλας.

Κι όταν ήρθε ο πόλεμος του 1940 και ο Γκιάλας είχε άπαλλαγεί λόγω υγείας, δέν έπαυε να έπισκέπτεται τούς τραυματίες στα διάφορα Νοσοκομεία τής πρωτεύουσας και να καμαρώνη τις φοιτητικές ομάδες που έψαλλαν έμβατήρια και θούρια για τήν Πατρίδα και τήν Έλευθερία. Κι όταν άπελευθερώθηκε ή ήρθε ή τρίτη όρεινή Ταξιαρχία τó Νοέμβριο του 1944 και έγινε μιá σεμνή ύποδοχή σέ στρατόπεδο στο Γουδί, τότε ζήσαμε άνεπανάληπτες στιγμές. Ο άδελφός του Γκιάλα, άνθυπολοχαγός τότε είχε πέσει σάν πραγματικός ήρωας στην σκληρότητα μάχη του Ρίμνι. Ο διοικητής τής γενναίας αυτής μονάδας έτίμησε τόν άδελφό του ήρωα τήν ήμέρα εκείνη, ένω αυτός άπήντησε με λόγια μεστά και

βαθυστόχαστα. Στή συνέχεια ακούστη-
κε σχετικό ποίημα και οι φοιτητές ἔψα-
λαν παρόμοιο ἕμνο τοῦ Βερίτη, ἐνῶ ἦταν
παρῶν ὁ ἄλλος ἀδελφός του Θανάσης,
ἐθελοντής στήν ταξιαρχία, ἐπιλοχίας ἐπὶ
τιμῇ. (Εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀπέθανε μετὰ ἀπὸ
χρόνια ὡς καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς
Ίατρικῆς). Κατὰ κάποιον τρόπον μπο-
ροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἦταν παρῶν νοερά
καὶ ὁ τρίτος ἀδελφός του Γιάλα, ὁ ἀρ-
χίατρος Μιχαήλ, ποὺ εἶχε πάει ἐθελοντής
σὴν Μέση Ἀνατολή καὶ μετεἶχε στὶς ἐπι-
χειρήσεις στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος. Τρία
ἀδέλφια γιὰ τὴν Πατρίδα, πῶς νὰ μὴν
συγκινεῖται ὁ εὐαίσθητος ποιητῆς καὶ
πατριώτης!

Νὰ ποῦμε καὶ κάτι «ἡρωϊκὸ» ἀπὸ τὸν
προηγούμενο χρόνο 1943. Τὰ Χριστού-
γεννα τοῦ 1942 τὸ περιοδικὸ «Νέα
Ἔστια» εἶχε ἓνα ἀφιέρωμα γιὰ τὸ θρη-
σκευτικὸ συναίσθημα στὴ νεοελληνικὴ
ποίησι. Στὸ τεῦχος ἐκεῖνο ὑπῆρχε ἓνα
ἄρθρο διακεκριμένου Καθηγητοῦ τῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς, στὸ ὁποῖο ἐκατηγο-
ρεῖτο ὁ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης γιὰ ὑπερ-
συντηρητισμὸ καὶ προσκόλλησι σὲ ξη-
ροὺς θρησκευτικοὺς τύπους. Δὲν εἶχε
γίνει ἀκόμη τότε ἡ γενικὴ ἀναγνώρισι
τοῦ μεγάλου Σκιαθίτη ποὺ ἔγινε ἀργό-
τερα. Ὁ Βερίτης, μόλις διάβασε αὐτὲς τὶς
γραμμές, ἐπαναστάτησε. Πάει καὶ βρή-
σκει τὸν καθηγητὴ Ἀλέξανδρο Τοιριντά-
νη καὶ μετὰ ἀπὸ ἐξέτασι τοῦ ὅλου θέμα-
τος οἱ δύο Ἀλέξανδροι ἀποφασίζουν, ὄχι
ἀπλῶς νὰ γίνῃ μιὰ ἀπάντησι, ἀλλὰ ὀλό-
κληρο ἀφιερωματικὸ τεῦχος τοῦ περιο-
δικοῦ «Ἀκτίνες» μὲ θέμα «Τὸ χριστι-
ανικὸ πνεῦμα στὰ Νεοελληνικὰ Γράμμα-
τα». Κι αὐτὸ νὰ γίνῃ τὸ προσεχὲς Πά-
σχα, πράγμα ὄχι εὐκόλο σὲ διάστημα 3 -
4 μηνῶν. Ἐννοεῖται ὅτι στὸ πανηγυρικὸ
αὐτὸ τεῦχος, ποὺ ἄφησε ἐποχὴ, ὁ Βερί-
της εἶχε τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ὡς πρὸς

τὴ συμμετοχὴ καὶ τὸν τόνο. Καὶ τὸ βαρὺ
πυροβολικὸ τοῦ ἦταν οἱ βαθεῖες καὶ γνή-
σιες πνευματικὲς ρίζες τοῦ Παπαδιαμα-
ντικοῦ ἔργου ποὺ ἀνάγονται στὸ ἀναμορ-
φωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων.

Οἱ πνευματικὲς μάχες τοῦ Βερίτη δὲν
σταματοῦν στὶς φοιτητικὲς ὁμάδες καὶ
σὴν κίνησι τῶν «Ἀκτίνων». Ὁ ἀκού-
ραστος σκαπανεὺς ἔδωσε τὸν τόνο καὶ
τὸν παλμὸ καὶ στὶς νεογέννητες τότε Μα-
θητικὲς Ὅμαδες. Πότε μὲ τοὺς στίχους
του, πότε μὲ τὰ ζωντανὰ παραδείγματά
του, πότε μὲ τὸ κέφι του καὶ μὲ τὰ σατυ-
ρικὰ του, ἐμψύχωνε «γιὰ καινούργιες
μάχες στῆς εἰρήνης τὸν καιρὸ». "Ἄς τὸν
ἀκούσουμε πῶς ἐνέπνεε τὰ ὀμαδόπουλα
στὶς γενικὲς συγκεντρώσεις τους. Ὁ λό-
γος του εἶναι γεμάτος σφριγος καὶ ἔξαρ-
σι. Καὶ ἡ ἔξαρσι φαίνεται ζωηρότερα
στὸν ἐπίλογο μιᾶς ὀμιλίας του. «Ἡ δρᾶ-
σι μας, εἶπε, συνοψίζεται στὶς ἐξῆς λέ-
ξεις: Προπαγάνδα, θάρρος, ζήλος, τόλ-
μη. Θὰ δουλέψωμε, θὰ φωνάξωμε, θὰ πα-
λέψωμε. Θὰ τοὺς κάμωμε νὰ μᾶς ἀκού-
σουν. Αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ. Εἶναι ἀνά-
γκη νὰ γίνῃ. Καὶ θὰ γίνῃ ὄχι μὲ τὰ μέσα
τῆς πολιτείας οὔτε μὲ τὴν βοήθεια τῶν
ἀρχῶν. Πρέπει νὰ εἴμεθα ἀποφασισμέ-
νοι νὰ ἀγωνιζώμεθα μέσα εἰς τὴν ἀτμό-
σφαιραν ὄχι τῆς ἐλευθέρως ἐκκλησίας,
ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ διετέλεσεν ὑπὸ
Νέρωνος καὶ Δεκίους καὶ Διοκλητιανούς.
"Ἄν δὲν ἀναστήσωμε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν
μας τὸ πνεῦμα τῶν κατακομβῶν καὶ τοῦ
μαρτυρίου, εἴμεθα ἄχρηστοι γιὰ τὴν ση-
μερινὴν ἐποχὴν. Μὲ διαφοροτικὸν πνεῦ-
μα θὰ ἠμπορούσαμε ἴσως νὰ εἴμεθα χρή-
σιμοι γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν πρὸ 5 ἢ 8 αἰώ-
νων, ἀλλὰ εἴμεθα ἄχρηστοι διὰ τὸν στρα-
τεύμενον χριστιανισμὸν τοῦ εἰκοστοῦ
αἰῶνος. "Ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος

γράφη ὅτι ἀσπάζονται τοὺς χριστιανοὺς καὶ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας, καὶ ὅταν ἀναλογιζόμεθα ὅτι ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἦτο ὁ αἰμοσταγέστερος τῶν τυράννων τῆς ἱστορίας καὶ ὁ θηριωδέστερος διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἐρωτήσω: σὲ ποιὲς πινακίδες τῶν ἀνακτόρων ἐτοιχοκολλοῦσαν οἱ χριστιανοὶ αὐτοὶ τὶς προσκλήσεις των διὰ τὰς νυκτερινὰς λειτουργίας τῶν κατακομῶν, καὶ μὲ τὴν βοήθεια ποίας ἀρχῆς κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν πίστιν ὄχι μόνον στὶς πέραν τοῦ Τιβέρεως φτωχογειτονιές, ἀλλὰ καὶ στὰ ἀνάκτορα τῶν πατρικίων; Ὅταν μᾶς λείψῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, θὰ ζοῦμε ἴσως εὐκολώτερα τὸν ἱεραπόστολον, θὰ ἔχουμε ἴσως καὶ τὶς εὐκαιρίες νὰ προκαλέσωμε αἴσθησιν στοὺς κύκλους, πού μιᾶνε περὶ χριστιανισμοῦ μεταξὺ Γκαῖτε καὶ κοκτέιλ, ἀλλὰ δὲν θὰ εἴμεθα ἕνα πράγμα: δὲν θὰ εἴμεθα μαθηταὶ Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶπε «πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἢδῃ ἀνήφθῃ»!

Αὐτὰ ἀπὸ τὶς προσωπικὲς μου ἀναμνήσεις καὶ καταγραφές. Τελειώνοντας θέλω νὰ ὑπογραμμίσω πῶς ἔχουν ἐκτιμήσει τὸν ποιητὴ μας δύο κορυφαῖοι τῶν γραμμάτων. Ὁ γνωστὸς κριτικὸς τῆς λογοτεχνίας Ἀνδρέας Καραντώνης σὲ ἐμπεριστατωμένη ὁμιλία του τὴν 1^η Ἰουνίου 1968 (εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του) στὸ Ἑλληνικὸ Ραδιόφωνο κατέληξε: «Ὁ Βερίτης ἦταν ἀληθινός, ἦταν πνευματικὸς ἄνθρωπος «ἐκ τῶν ἔσω», γι' αὐτὸ καὶ οἱ ιδέες του δὲν εἶχαν ἀνάγκη

ἀπὸ πολλὰς ἀναπτύξεις, ἀπὸ φραστικὰς ἀμφιέσεις καὶ ἀπὸ διανοητικὸς βερμπαλισμούς, γιὰ νὰ διατυπωθῶν».

Καὶ ὁ γνωστὸς Γάλλος καθηγητὴς *Roger Millieux* μᾶς ἔγραψε στὶς 10 Ἰουνίου 1986, ὅτι ὁ τρίτος σταθμὸς στὴ γνωριμία του μὲ τὴ Χριστιανικὴ Ἑλλάδα, μετὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ τὸν ποιητὴ Τάκη Παπατζῶτη, ἦταν ὁ Βερίτης. Καὶ ἡ συνοδοιπορία του μὲ αὐτὸν δὲν διακόπηκε καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἴδιος ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἔμενε μέσα του ἡ ζωντανὴ καὶ ἀκριβὴ παρουσία τοῦ νεαροῦ ποιητῆ, ἀνάμεσα στὶς πιὸ ἀποκαλυπτικές.

Ἀκόμη μὴ ξεχνοῦμε ὅτι γύρω στὴν καμπὴ τοῦ αἰῶνα δύο γεγονότα πρόσφατα βεβαιώνουν τὴ μνήμη τοῦ Βερίτη. Ἡ μετάφραση καὶ ἔκδοση τῶν ποιημάτων του στὴν ἀγγλικὴ μὲ πρωτοβουλία τῆς Μητροπόλεως Κορέας, καθὼς καὶ ὁ ψηφιακὸς δίσκος μὲ τὸ Ὁρατόριο «Ὁ Κοινωνικὸς» μὲ μουσικὴ Ἑλένης Οἰκονομοπούλου.

Τελειώνω μὲ μία φράση πού μοῦ εἶπε χθὲς ὁ καθηγητὴς καὶ ποιητὴς Παντελῆς Πάσχος. Τοῦ εἶπα στὸ τηλέφωνο: Θὰ ἔρθῃς αὐριο τὸ βράδυ στὸν Παρνασσό, κύριε Πάσχο; Καὶ μοῦ ἀπήντησε:

- Θὰ ἤθελα πολὺ, ἀλλὰ μὲ ἐμποδίζει τὸ πόδι μου. Θὰ ἤθελα μάλιστα νὰ ἀπαγγεῖλω ἢ μᾶλλον νὰ ψάλω «Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου!»

π. ΗΛΙΑΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑ

Παραθέτουμε μερικά ποιητικά άποσπά-
ματα από την ποίηση του Γ. Βερίτη.

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ»

Σ' ευχαριστώ που καταδέχτηκες
στη φάτην τούτη νά ξανάρθης.
Ώ, μείνε χρόνια, χρόνια ατέλειωτα
μέσα μου, αφέντης και μονάρχης.

Μείνε, τὸ θάρρος μου κι ἡ ἐλπίδα μου,
φίλος, παράκλητος, Θεός μου!
Μὲ σένα θᾶμαι παντοδύναμος
καὶ νικητὴς ὄλου τοῦ κόσμου.

Κι ὅταν στερνὰ θά πέφτη ἀπάνω μου,
θά πέφτη ὁ ἴσκιος τοῦ θανάτου*,
στὸ φῶς μιᾶς νέας ζωῆς ἀθάνατης,
θ' ἀνοίγη ὁ νοῦς τὰ βλέφαρά του!

* Ὁ ποιητὴς ἀπ' τὰ νεανικά του χρόνια γνώριζε τὸ
ἐπερχόμενο τέλος του. Πέθανε τὸ 1948, μόλις 33 χρόνων.

ΑΠΟ «ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ»

Ζητιάνος τῆς ἀγάπης Σου, Πατέρα,
στὴν πόρτα Σου σταλιάζω νύχτα - μέρα.
Ἄνοιξε, Ἀφέντη, τὸ ἱερὸ παλάτι,
δέξου τὸν ἄστεγο, φτωχὸ διαβάτη
πριχοῦ τὸν φτάση τοῦ θανάτου ἢ ἐσπέρα.

Ροδίξ' ἡ ἀνατολὴ κι ἀσπρογαλιάζει,
καὶ φρέσκο, σὰν πρωτόπλαστο, τὸ ἀτλάξι
γαλιῆει τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ,
κι ὀλόδαθα ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει.

Ὁραῖος κάλλει, Ἐσύ, καὶ διαλεχτός μου,
ὠχρὲς μπροστά Σου οἱ ὁμορφιὲς τοῦ
κόσμου.

Σωπάτε ἀηδόνια κι αὔρες μέσ' στὰ δάση,
ἄνθρωποι, δέντρα, θρύσες ὅλη ἡ πλάση:
Ἄπόψε θάρθη νά μὲ δεῖ ὁ Χριστὸς μου!

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ»

Στῆς ἐκκλησιᾶς τὰ τζαμωτὰ
σὰν κάποιο φῶς λαφροπετᾶ
καὶ κάποι' ἀβέβαιη λάμψη.
Μέρας προμήνυμα γλυκό,
καὶ ψάλλουν τὸ χερουβικὸ
μὲ τὴν πανάρχαια τάξη.

«Ἴδου θυσία μυστική...».
Καὶ ξημερώνει Κυριακὴ
κι ὅλα γιορτάζουν τώρα.
Ὁ μόσχος δίνεται πολὺς,
κι Ἐσύ, Χριστέ, μὲ προσκαλεῖς
στ' ἀτίμητά σου δῶρα.

Στὴν ἀνθισμένη μυγδαλιὰ
δὲ λένε τόσα τὰ πουλιὰ
ὅσα ἡ καρδιά μου νιώθει.
Κι οὐδὲ μποροῦν νὰ σοῦ τὰ ποῦν
τριγύρω σου, ὡς φτεροκοποῦν
οἱ ἀκοίμητοί μου πόθοι.

Ἄνοιξη μπῆκε γιὰ καλὰ,
κι ἡ θάλασσα παιζογελά
κι ἀνθίζουν οἱ κῆποι ἐντὸς μου.
Πλάκες, ποῦ στέκατε βαριὲς
στὰ μνήματα καὶ στὶς καρδιές,
σᾶς ἔσπασε ὁ Χριστὸς μου!

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Πῶς γιορτάζει ἡ πλάση γιὰ τὸν ἐρχομὸ
Σου!

Λουλουδίζουν ὅλοι πέρα ὡς πέρα οἱ
κάμποι,

κι ἄλλου κόσμου φῶς,
παραδείσιο φῶς,
στὴ θωριά σου λάμπει.

Ὅλα ἀγνὰ κι ὠραῖα γύρω μου κι ἐντὸς
μου!

Τίποτα δὲ μένει ἀμαρτωλὸ τοῦ κόσμου
στὴν ψυχὴ μου τώρα.

Ἄγια νᾶν' ἡ ὠρα
ποῦρθε ὁ Λατρευτός μου!

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Κυριακή πρωί. Ἡ ἐκκλησία γεμάτη κόσμο. Διαφορετικό ὄμως ἀπὸ αὐτὸν ποὺ συναντοῦμε συνήθως. Ἐνας κόσμος σιωπῆς. Ἄνθρωποι ποὺ οὔτε ἀκοῦν οὔτε μποροῦν νὰ μιλήσουν. Καὶ ἡ λειτουργία ἦταν γι' αὐτούς. Ἐνας δικός τους ἄνθρωπος, μετέφραζε στὴν νοηματικὴ γλῶσσα. Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς τῆς σιωπῆς ἄκουγε στὴ γλῶσσα τοῦ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, «ἀ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη».

Ὅταν τελείωσε ἡ Θεία Λειτουργία, περάσαμε σὲ μιὰ αἴθουσα ποὺ ἔγινε μιὰ μικρὴ πρωτοχρονιάτικη συγκέντρωση. Κυρίες πρόσφεραν καφέ καὶ διάφορα γλυκίσματα καὶ ἄλλα. Μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ πλησιάσω περισσότερο αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἐπικοινωνήσω λίγο μαζί τους (μὲ δραγουμάνο, φυσικά, ἀφοῦ δὲν ἤξερα τὴν δική τους γλῶσσα) καὶ νὰ μάθω κάποια πράγματα.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἄρχισε τὸ 1938, ἀπὸ τὸν μακαριστὸ πατέρα Νικόδημο Γραικό, μετέπειτα Μητροπολίτη Θηβῶν καὶ Λεβαδείας. Καὶ ἄρχισε ὡς μιὰ ἀπλὴ πρᾶξις ἀγάπης καὶ ἀνθρωπίνου ἐνδιαφέροντος. Ἀνέβαινε τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα ἔπαιζαν ἕνα τσοῦρμο παιδιὰ. Ἦταν τότε ἀκόμη ποὺ τὰ αὐτοκίνητα ἦταν λιγοστὰ στοὺς μεγάλους δρόμους. Στὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησίας ἕνα παιδί καθόταν μόνο του. Ὁ πατὴρ Νικόδημος τὸ πλησίασε καὶ τὸ ρώτησε γιατί δὲν παίζει μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ. Αὐτὸ δὲν τοῦ ἀπάντησε. Ὅποτε, ἐστράφη πρὸς τὰ ἄλλα παιδιὰ καὶ τὰ ρώτησε. Καὶ ἐκεῖνα, χωρὶς νὰ διακόψουν τὸ παιχνίδι τους, τοῦ ἀπάντησαν: «Αὐτὸς εἶναι κωφάλαος». Ἔτσι, τὴν ἡμέρα ἐκείνη τοῦ 1938, ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἱερέας ξεκίνησε μὲ αὐτὸ τὸ παιδί τὸ ἔργο τῶν κωφολάλων. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἑλλάδα τίποτε γι' αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους.

Βρῆκε καὶ ἄλλα παιδιὰ καὶ ἄρχισε νὰ παίξει μαζί τους. Μέσον συνεννοήσεως ἡ γλῶσσα τῆς ἀγάπης. Παράλληλα ὄμως, ἔμαθε καὶ τὴν νοηματικὴ γλῶσσα καὶ ἄρχισε νὰ κἀνὴ κατηχητικὸ σχολεῖο γιὰ τὰ κωφάλαλα παιδιὰ. Βρέθηκαν καὶ ἄλλοι ἐθελοντὲς νὰ τὸν βοηθήσουν. Οἱ λίγοι ἔγιναν πολλοί. Καὶ τὸ ἔργο δὲν σταμάτησε στὸ Κατηχητικό. Ἐγιναν κατασκηνώσεις γιὰ τὰ παιδιὰ. Αἶθουσα Ψυχαγωγίας γιὰ τοὺς νέους. Ἰατρεῖο, Σπίτι στὴν Αἴγινα γιὰ νὰ ξεκουράζονται ἐκ περιτροπῆς τὸ καλοκαίρι καὶ οἱ μεγάλοι.

Ἐνα τεράστιο ἔργο διατηρεῖται ἐνεργὸ ἐπὶ ἐβρομῆντα περίπου χρόνια. Ἄλλὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει ἔξοδα. Τρέχουσες δαπάνες. Γιὰ ὅλα βρέθηκαν τὰ λεφτά. Χωρὶς ἐπιδοτήσεις. Χωρὶς τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό ποὺ ὑπάρχει πίσω ἀπὸ τὰ δημόσια ἔργα. Τὸ μόνο ποὺ δὲν βρέθηκε εἶναι τὰ χρήματα γιὰ τὴν μισθοδοσία τοῦ προσωπικοῦ, ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ ἕνα τέτοιο ἔργο. Γιατὶ δὲν χρειάστηκαν. Οἱ ἀσχολούμενοι εἶναι ὅλοι ἐθελοντὲς.

Πρὶν φύγουμε ἀπὸ τὸν ναό, ἀνέβηκε στὸ βῆμα ἡ Πρόεδρος ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας καὶ ἀπευθύνθηκε μὲ λίγα λόγια πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, στὴν νοηματικὴ γλῶσσα. Τὶ εἶπε δὲν ξέρω. Ὅμως, τὸ πρόσωπό της, οἱ κινήσεις της, ἡ ὄλη παρουσία της, ἡ ἐπικοινωνία της μὲ αὐτὸν τὸν κόσμο τῆς σιωπῆς, ἔδειχναν ὅτι μιλοῦσε μιὰ μυστικὴ, ὑπερούσια γλῶσσα. Ποῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὠραῖες λέξεις, ἄσφorges ἐκφράσεις. Δὲν χρειάζεται ρητορικὰ σχήματα γιὰ νὰ συναρπάσῃ. Εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς ἀγάπης. Ποῦ μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ κανεὶς σ' αὐτὴν καὶ μὲ ἕνα μόνο βλέμμα. Πόσο μάλλον μὲ τέτοια ἔργα ἀγάπης.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ

ΠΟΙΜΑΝΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Πληροφορούμεθα ότι η επιτροπή βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή σχετική με τὰ θρησκευτικά ζητήματα εξέδωσε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1720 / 5 Ὁκτωβρίου 2005 ἀπόφαση, ὅπως συμπεριληφθεῖ καὶ ἡ ἀθεΐα -σχῆμα ὀξύμορον- στὸ ἀντικείμενον τῶν ἀρμοδιοτήτων της καὶ ὅπως οἱ διδάσκοντες εἰς τὰ σχολεῖα τὸ μάθημα, θρησκευολογικοῦ πλέον χαρακτήρα, νὰ μὴ ἀνήκουν σὲ ἐπίσημα ἀνεγνωρισμένο θρησκευτικὸ δόγμα, γιὰ νὰ μὴ ἀσκοῦν προσηλυτισμὸν στοὺς μαθητές.

Βέβαια καὶ στὸν τόπο μας μὲ τὸ ἰσχύον σύστημα εἰσαγωγῆς τῶν ὑποψηφίων στὶς Ἀνώτατες Σχολές, οἱ περιπτώσεις φοιτήσεως θρησκευτικὰ ἀδιαφόρων σπουδαστῶν στὶς θεολογικὰς σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων εἶναι σὺνθετος πλέον φαινόμενον, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ μελλοντικοὶ ἀπόφοιτοι αὐτῶν νὰ εἶναι καὶ οἱ διδάσκοντες στὰ σχολεῖα τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν.

Στὴ νέα αὐτὴ πραγματικότητα τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄλων τῶν ἐργαζομένων στὸν χώρο αὐτῆς γιὰ τὴν ποιμανση τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, καθὼς καὶ τῶν οἰκογενειῶν ποὺ διώνουν τὴν χριστιανικὴ πίστη εἶναι ἰδιαίτερα ὑπεύθυνο γιὰ τὴν θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν.

Ὅποσοδήποτε ὅμως εἶναι ἐνδεικτικὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὄχι μόνον ὁ ἰδεολογικὰ ἀθεΐζων μαρξισμὸς ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνήκοντες στὴν λεγόμενη «φιλελεύθερη» παράταξι εἶναι πολέμιοι τῆς πίστεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐργήγορση τῶν πιστῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιβεβλημένη.

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Ἐληξε ἀπὸ μὴνός καὶ πλέον ἡ περίοδος τῶν μεγάλων εορτῶν τῆς Χριστιανισύνης γιὰ τὴν Γέννησιν καὶ τὴν Βάπτισιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐρχομὸν τοῦ Νέου Ἔτους, μὲ τὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις, ποὺ κάθε χρόνο συνδέονται μὲ αὐτές, χαρακτηριστικὸ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ὁλονὴν ἀξιονομήν ἐμπορικοποίησιν αὐτῶν. Ἔθιμα εἰσαγόμενα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ παραλλάσσουν τὸ εορταστικὸ σκηρικὸ, παραμερίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὶς παραδόσεις τοῦ τόπου μας. Καὶ διερωτᾶται κανεὶς ἢ τυποποιημένη καὶ ἐπαναλαμβάνόμενη εὐχὴ «Καλὰ Χριστοῦγεννα» ποῖο οὐσιαστικὸ νόημα περικλείει γιὰ τὴν μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων; Τὶ σχέση ἔχουν τὰ διαφημιζόμενα χορευτικὰ καὶ χαρτοπαικτικὰ ρεβεγιὸν στὰ διάφορα κέντρα νυκτερινῆς διασκεδάσεως καὶ στὶς λέσχες, μὲ τὴν Ἁγία Νύχτα; Οἱ πολύχρωμες διαφημίσεις γιὰ τὰ μενοῦ τοῦ χριστουγεννιάτικου τραπεζιοῦ ἀπορροφοῦν τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τῶν νοικοκυρῶν τὶς ἡμέρες αὐτές. Συνωστισμὸς στὰ καταστήματα γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν πρὸς ἀνταλλαγὴ δώρων. Ἐορταστικὸς διάκοσμος, φροντίδα τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων, μὲ ἀπειράριθμα φῶτα καὶ φωτάκια, ποὺ θυμίζουν ὅμως τὸν ποιητὴ: «Ἦταν φῶτα, χίλια φῶτα, μὰ δὲν ἦταν τὸ Φῶς. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μία ποιητικὴ ἔκφρασις. Εἶναι λόγος Κυρίου: «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Φῶς τοῦ Κόσμου» καὶ στὴν συνέχεια «ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. η' 12).

Και ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἐπίκαιρος. Γιατί ἡ «σκοτία», δηλαδή ἡ ἔλλειψη νοήματος στὴ ζωὴ γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο εἶναι μία πραγματικότητα. Καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ Φωτὸς ἐπιτακτική. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψη οἱ ἑορτῆς ποῦ πέρασαν ἔχουν οὐσιαστικὸ νόημα, γιὰ ὅσους ἐμβαθύνουν σὲ αὐτό.

ΤΟ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΓΡΑΠΤΟ ΛΟΓΟ

Οἱ ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» γνωρίζουν ὅτι τὸ περιοδικὸ τηρεῖ ἀνέκαθεν τοὺς κανόνες τῆς πολυτονικῆς γραφῆς. Καὶ δὲν εἶναι βέβαια τὸ μόνο ἔντυπο ποῦ ἐφαρμόζει τὸ ἀπὸ αἰῶνων ἰσχύον σύστημα. Βέβαια τὸ ζήτημα, παρ' ὅτι ἔχει παρῆλθει ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μονοτονικοῦ περιῖπου τὸ ἕνα τέταρτο τοῦ αἰῶνα, συζητεῖται ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους τῶν γραμμάτων, χωρὶς νὰ διαφαίνεται ποιά θὰ εἶναι ἡ κατάληξη τοῦ ὅλου θέματος.

Ἐκεῖνο ποῦ θέλει ὅμως νὰ ὑπομνήσει τὸ παρὸν σχόλιον εἶναι ὁ τρόπος τῆς ψηφίσεως ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων τοῦ σχετικοῦ νόμου γιὰ τὸ μονοτονικό, τρόπον ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται συνήθως καὶ γιὰ τὴν ψήφιση καὶ ἄλλων νομοθετημάτων, τὰ ὁποῖα ἀλλοιῶς θὰ ἐξηγεῖραν ἐνδεχομένως προκαταβολικῶς τὴν κοινὴ γνώμη. Συγκεκριμένα κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς Βουλῆς τῆς 11 Ἰανουαρίου 1982, ὅποτε συνεζητεῖτο ὁ νόμος 1228 γιὰ τὴν κύρωση τῆς ἀπὸ 11.11.1981 πράξεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας περὶ ἐγγραφῆς μαθητῶν στὰ Λύκεια, τῆς Γενικῆς, Τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐνῶ εἶχε περατωθεῖ ἡ σχετικὴ περὶ τούτου συζήτηση, τελειῶς αἰφνιδίως προσκολλᾶται ὡς ἄρθρο 2 ἕνα ἐντελῶς ἄσχετο καὶ ἐθνικῶς ἄκρως σοβαρὸ θέμα: ἡ ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ. Οἱ ὀλίγοι παρόντες βουλευ-

τές, τῆς ἀντιπολιτεύσεως λόγω τῆς προχωρημένης ὥρας (ἦταν ἤδη μεσάνυκτα), διεμαρτυρήθησαν γιὰ τὸν αἰφνιδιασμὸν αὐτὸν καὶ ζήτησαν ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν ἐγίνε δεκτό, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν συνεδρίαση.

Κατόπιν τούτου οἱ ἐλάχιστοι παρόντες βουλευτῆς τῆς συμπολιτεύσεως, μὲ ἀμφισβητούμενη τὴν ἀπαιτούμενη πρὸς τοῦτο ἀπαρτία, μετὰ ἀπὸ μία συνοπτικὴ διαδικασία ἐψήφισαν τὸν νόμο γιὰ τὸ μονοτονικό, στὶς δύο ἡ ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα. Καὶ οἱ βουλευτῆς αὐτοὶ δὲν ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τριάντα τὸν ἀριθμὸν.

Δὲν εἶναι ὅμως ἡ μόνη περίπτωση, ὅπου κατὰ παρόμοιον τρόπο, δηλαδή σὲ προχωρημένη ὥρα καὶ μὲ ἐλάχιστους παρόντες βουλευτῆς ψηφίζονται νόμοι γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ἢ καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ἐξυπηρετοῦν συμφέροντα συγκεκριμένων προσώπων ἢ καὶ ὁμάδων κατὰ τρόπον φωτογραφικόν.

Γιὰ τὴν ἐξάλειψη αὐτοῦ τοῦ κακοῦ προηγουμένου δύο τινὰ ὀφείλουν νὰ γίνουν. Πρῶτον νὰ τροποποιηθεῖ ὁ κανονισμὸς τῆς βουλῆς καὶ νὰ αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων κατὰ τὴν συνεδρίαση βουλευτῶν οἱ ὁποῖοι θὰ συγκροτοῦν τὴν ἀπαρτία γιὰ τὴν ψήφιση νόμων. Καὶ δεύτερον νὰ κατανοήσει ἐν γένει τὸ σῶμα τῶν βουλευτῶν ὅτι τὸ κύριον ἔργον των εἶναι ἡ παρουσία των στὶς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς κατὰ τὴν συζήτηση τῶν ὑπὸ ψήφιση νόμων καὶ τὴν σοβαρότητα τῶν καθηκόντων, ποῦ τοὺς ἀνέθεσαν μὲ τὴν ψήφον τους οἱ Ἕλληνες πολῖτες.

Ὅταν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου τῆς ἀρχαίας ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας καταντᾶ νὰ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τριάντα νυκτόδριους βουλευτῆς στὶς ἡμέρες μας, τοῦτο εἶναι παρωδία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μέσα στο 2006, διαφαίνονται πολλές προοπτικές σημαντικών αλλαγών σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας.

Έχουμε επανειλημμένως αναφερθεί στο θέμα αυτό, όσον αφορά στην 'Ανωτάτη Έκπαίδευση.

Τόν τελευταίο καιρό, βλέπουμε να ερχεται στην επικαιρότητα το θέμα του Πανεπιστημιακού 'Ασύλου, ιδιαίτερα μετά τις καταστροφές που έκαναν, αναρχικά στοιχεία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Από διάφορες πλευρές και το παρήγορο είναι και από πανεπιστημιακούς, διαπιστώνεται το πρόβλημα και ή αδυναμία του Νόμου για την πρόληψη και καταστολή των έκνομων ενεργειών μικρών ομάδων περιθωριακών ατόμων, οι οποίοι δεν είναι φοιτητές στην πλειοψηφία τους, εκμεταλλεύονται όμως την προστασία που παρέχει το Πανεπιστημιακό 'Ασυλο. Οι απλοί πολίτες που βλέπουν τα έκτροπα που συμβαίνουν κάθε τόσο στα Πανεπιστήμιά μας αγανακτούν, χωρίς όμως να μπορούν να διαμαρτυρηθούν, απαιτώντας να αναλάβει ή Πολιτεία τις ευθύνες της και να επέμβει με Νομοθετική ρύθμιση, ώστε να αποκαθίσταται ή νομιμότητα και προστασία των Πανεπιστημίων μας κάθε φορά που συμβαίνουν έκτροπα. Την αγανάκτηση του κόσμου θα πρέπει να την λάβει σοβαρά υπόψη της και ή Πανεπιστημιακή κοινότητα.

Πρός ενημέρωση των αναγνωστών των «Ακτίνων», αναφέρουμε, στη συνέχεια, τι λέει για το Πανεπιστημιακό 'Ασυλο ο σχετικός Νόμος.

Στο άρθρο 2, παρ. 4 του Ν. 1268/82 (Νόμος πλαίσιο) αναφέρεται: «Για την κατοχύρωση της ακαδημαϊκής ελευθερίας, της ελεύθερης έπιστημονικής ανιζήτησης και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, αναγνωρίζεται το Πανεπιστημιακό 'Ασυλο». Στην παρ. 5, διαβάζουμε τα έξης: «Το Πανεπιστημιακό 'Ασυλο, καλύπτει όλους τους χώρους των ΑΕΙ και συνίσταται στην απαγόρευση επέμβασης της δημόσιας δύναμης στους χώρους αυτούς χωρίς την πρόσκληση ή άδεια του αρμόδιου όργάνου του ΑΕΙ, όπως αναφέρεται στη συνέχεια: παρ. 6, α). Το όργανο αυτό είναι τριμελές και αποτελείται από τον Πρύτανη ή το νόμιμο ανιπληρωτή του και ανά ένα εκπρόσωπο του Διδακτικού - Έρευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) και των φοιτητών. β) 'Ο εκπρόσωπος του ΔΕΠ μαζί με έναν ανιπληρωτή είναι μέλη της Σύγκλητου και εκλέγονται από το σύνολο των συγκλητικών μελών του ΔΕΠ. 'Ο εκπρόσωπος των φοιτητών μαζί με τον ανιπληρωτή του είναι μέλη της Σύγκλητου και εκλέγονται από το σύνολο των φοιτητών συγκλητικών. γ) Το όργανο αυτό αποφασίζει μόνο με όμοφωνία όλων των μελών του. Σε περίπτωση διαφωνίας συγκαλείται ή Σύγκλητος του ΑΕΙ την ίδια μέρα προκειμένου να αποφασίσει σχετικά. Η τελική απόφαση παίρνεται με πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των παρόντων.

Παρ. 7: Έπέμβαση δημόσιας δύναμης χωρίς άδεια του αρμόδιου όργάνου του ΑΕΙ, επιτρέπεται μόνον έφ' όσον διαπράττονται αυτόφωρα κακουργήματα ή αυτό-

φορα έγκλήματα κατά τής ζωής.

Παρ. 8: Οί παραβάτες τών διατάξεων τής παρ. 5 για τὸ Πανεπιστημιακὸ Ἄσυλο τιμωροῦνται με φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνῶν μετὰ ἀπὸ ἐγκληση τοῦ ὄργάνου τής παρ. 6 ἢ τής Συγκλήτου».

Αὐτὰ ἀναφέρει ὁ Νόμος Πλαίσιο τοῦ 1982 ὡς πρὸς τὸ Πανεπιστημιακὸ Ἄσυλο.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ὅτι ὅλα εἶναι τακτοποιημένα με κύριο στόχο τὴν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ιδεῶν μέσω τής κατοχύρωσης τής ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας. Ὅμως ἐκεῖ πού χωλαίνει σημαντικά, εἶναι στὸ θέμα τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἀρμοδίου ὄργάνου τοῦ ΑΕΙ. Στὶς περιπτώσεις καταστρατηγήσεως τοῦ ἀσύλου, ἀπὸ ἀναρχικούς κ.λ.π. περιθωριακὰ στοιχεῖα, τὸ ἀρμόδιο ὄργανο τοῦ ΑΕΙ, βάσει τοῦ Νόμου, στὴν πραγματικότητα δὲν μπορεῖ νὰ δράσει ἄμεσα, για νὰ προλάβει μιὰ ἐκτακτη ἐπικίνδυνη κατάσταση, ὅπως συνήθως συμβαίνει. Θὰ πρέπει νὰ βρεθοῦν τὰ τρία πρόσωπα πού ἀποτελοῦν τὸ ὄργανο αὐτὸ καὶ ὁμόφωνα νὰ ἀποφασίσουν για τὴν ἄρση τοῦ ἀσύλου. Συνήθως δὲν βρίσκονται για διάφορους λόγους καὶ ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφασισθεῖ ἡ ἄρση τοῦ ἀσύλου, για νὰ εἰσέλθουν οἱ δυνάμεις ἀσφαλείας καὶ νὰ προλάβουν τὴν κατάσταση. Ὅμως τὸ ἄρθρο 2 στὴν παρ. 7 ἀναφέρει ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ ἐπέμβαση δημόσιας δυνάμεις χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ ἀρμοδίου ὄργάνου τοῦ ΑΕΙ ἐφ' ὅσον διαπράττονται αὐτόφωρα κακουργήματα ἢ

αὐτόφωρα ἐγκλήματα κατά τής ζωής. Για τὶς ὑλικὲς καταστροφὲς πού γίνονται στὰ κτίρια, στὴν ἐπίπλωση, στὸν ἐξοπλισμὸ τῶν Ἐργαστηρίων, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλης ἀξίας ἐπιστημονικὰ ὄργανα, δὲν ἀναφέρει τίποτε τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ σχετικοῦ Νόμου. Πάμπολλες εἶναι οἱ περιπτώσεις τέτοιων καταστροφῶν. Δὲν ξεσηκώνονται ὅμως, οἱ ἀρμόδιες πανεπιστημιακὲς ἀρχές, κάθε φορὰ πού ἀντιμετωπίζουν τέτοια καταστροφικὴ κατάσταση. Ὁ λόγος εἶναι γνωστός, δὲν θέλουν νὰ ἔλθουν σὲ ἀντίθεση με ὀρισμένες ὀργανωμένες ὁμάδες φοιτητῶν, οἱ ὁποῖες θὰ ἐπέμβουν δυναμικά, με ἄσχημες συνέπειες για τὴν πανεπιστημιακὴ κοινότητα. Ἀκόμη, διότι ὀρισμένα μέλη ΔΕΠ δίνουν κακὴ ἐρμηνεία στὸν ὄρο «κατοχύρωση τής ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας» καὶ ἔτσι ἀνέχονται ἀδιαμαρτύρητα τὴν καταστροφικὴ ἀσυνδοσία. Εἶναι καιρὸς λοιπόν, τὸ ἀρμόδιο Ἰνστιτούτο Παιδείας, σὲ διάλογο με τὴν πανεπιστημιακὴ κοινότητα, νὰ θέσει τὸ θέμα πρὸς μελέτη, ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ νὰ γίνουν οἱ πρέπουσες ἀλλαγὲς στὰ ἄρθρα τοῦ Νόμου πού ἀναφέρονται στὸ Πανεπιστημιακὸ Ἄσυλο. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ καὶ καυτὰ προβλήματα, πού ταλαιπωροῦν τὰ Πανεπιστήμια μας καὶ ὑποβαθμίζουν τὸ κύρος των.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς
Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Η τηλεόραση καταλαμβάνει πρωτεύουσα θέση στην καθημερινή ζωή των περισσότερων κατοίκων του πλανήτη μας, και διαμορφώνει πλέον κουλτούρες και πολιτισμούς. Χιλιάδες τηλεοπτικοί σταθμοί λειτουργούν σε όλο τον κόσμο, από τους οποίους 1.130 στις 15 πρώτες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περισσότεροι από 150 στην πατρίδα μας.

Τα τελευταία χρόνια στα τηλεοπτικά προγράμματα, στη ψυχαγωγία και την ενημέρωση, κυριαρχεί ο λεγόμενος ρεαλισμός, ένας ψεύτικος πραγματισμός, στο όνομα του οποίου «οφείλει» ένα μέσο επικοινωνίας να δείχνει τα πράγματα όπως είναι, όσο σκληρά και προκλητικά μπορεί να είναι, με έναν τρόπο που υποβάλλει και πείθει τον τηλεθεατή ότι αυτή είναι η ζωή, αυτή είναι η καθημερινότητά του, έστω κι αν αυτό που βλέπει δεν τον άφορα.

Σ' αυτό το «άνθυγιεινό» τηλεοπτικό περιβάλλον μεγαλώνουν τα παιδιά όλου του κόσμου. Η συζήτηση για τη σχέση τηλεόρασης και νέων, ο προβληματισμός για το ποια άγωγή προσφέρει η τηλεόραση στα παιδιά ανοίγει σχεδόν πάντα, όταν την επικαιρότητα δοηθεί ένα περιστατικό νεανικής βίας. Μόνο τότε η κοινωνία αναρωτιέται πώς τα παιδιά μας επηρεάζονται από αυτό το πολυσύνθετο τηλεοπτικό τοπίο, ποιές επιδράσεις δέχονται και τι τελικά είδους άνθρωποι διαμορφώνονται.

Η νεανική έγκληματικότητα, που οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στις αρνητικές επιδράσεις της υπερβολικής τηλεθέασης των παιδιών εμφανίζει ιδιαίτερη έξαρση σε διεθνές επίπεδο κατά την τελευταία δεκαετία. Τουλάχιστον 60 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους σε τέτοια περιστατικά κυρίως στις ΗΠΑ, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Βρετανία και πρόσφατα στην Ιαπωνία.

Δυστυχώς πριν λίγες μέρες καταγράφηκε το πρώτο περιστατικό στη χώρα μας. Τρία παιδιά τσιγγάνων ηλικίας 7, 8 και 14 ετών στραγγάλισαν στη Σαλαμίνα μια 79χρονη μοναχική γερόντισσα για 600 ευρώ! Οι αξιωματούχοι της ασφάλειας δεν μπορούσαν να πιστέψουν τους μικρούς δολοφόνους, όταν τους ρώτησαν πού έμαθαν να σκοτώνουν: «Στην τηλεόραση, μάρμπα!».

Κανένας γονιός δεν θα έμπιστευόταν την άγωγή του παιδιού του σε έναν άγνωστο, που θα έφερνε στο σπίτι του καθημερινά για 4 ώρες. Και όμως, οι περισσότεροι γονείς αφήνουν την τηλεόραση να επιδράει καθημερινά στη ζωή, την προσωπικότητα και τη συγκρότηση των παιδιών τους, περισσότερο από όποιοδήποτε άλλο!

Στη χώρα μας ένα παιδί βλέπει καθημερινά 4 ώρες τηλεόραση κατά μέσο όρο! Το 25% από όσους βλέπουν τηλεόραση στις ώρες αιχμής 20.00 - 23.00 είναι παιδιά, ενώ το ποσοστό αυτό συγκρατείται στο 21% στις ώρες 23.00 - 02.00 μετά τα μεσάνυχτα! Έτσι ένα παιδί, όταν γίνει 20 ετών, θα έχει ξοδέψει 7 χρόνια, κατά μέσο όρο, από τη ζωή του, παρακολουθώντας τηλεόραση, αφού ο χρόνος τηλεθέασης ενός παιδιού ξεπερνά σε εβδομαδιαία βάση τα χρονικά όρια κάθε άλλης δραστηριότητάς του, εκτός του ύπνου.

Έρευνες έδειξαν ότι ένα παιδί μέσα σε ένα χρόνο έχει δει στην τηλεόραση 1.000 φόνους και επιθέσεις 8.000 πράξεις βίας και 14.000 σκηνές ή αναφορές στο σεξ. Τα παιδιά, όσο πιο συστηματικά και συχνά παρακολουθούν σκηνές βίας, τόσο πιο επιθετικά γίνονται.

Βαθμιαία η επιθετικότητα καθίσταται μόνιμο χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς τους, αφού η μακρά τηλεθέαση προκαλεί στα παιδιά παθητική αφομοίωση ιδεών, θέσεων και προτύπων συμπεριφοράς, και τους δημιουργεί την εσφαλμένη εντύπωση ότι οι

κοινωνικές σχέσεις είναι σχέσεις βίας και προσωπικής επίκρατης. Ακόμη και η παρακολούθηση ενός συνηθισμένου δελτίου ειδήσεων πυροδοτεί την εμφάνιση κατάθλιψης, συναισθηματικής σύγχυσης, έκνευρισμό, όργη και άγχος, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου του Νότινχαμ.

Το Μάρτιο του 2002, στις ΗΠΑ παρουσιάστηκαν τὰ πορίσματα τῆς πιὸ μακρόχρονης ἔρευνας γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τῶν τηλεθεατῶν. Συγκεκριμένα, ἐρευνητὲς τοῦ Πανεπιστημίου Κολούμπια ΗΠΑ καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχιατρικῆς τῆς Νέας Ὑόρκης παρακολούθησαν γιὰ 17 χρόνια τὶς τηλεοπτικὲς συνήθειες 707 τηλεθεατῶν καὶ τὶς συνέκριναν μὲ τὴν κοινωνικὴ τους συμπεριφορὰ. Διαπιστώθηκε ὅτι τὸ 25% ὅσων παρακολουθοῦσαν περισσότερο ἀπὸ τρεῖς ὥρες καθημερινὰ τηλεόραση στὴν ἐφηβεία, προχωροῦσαν μὲ μεγάλη εὐκολία σὲ πράξεις βίας στὴν ἐνήλικη ζωὴ τους, κυρίως μὲ τὴ μορφή καθγάδων ποὺ ὀδηγοῦσαν συνήθως σὲ χειροδικία, ἀκόμη καὶ μέσα στὴν οἰκογένειά τους!

Ἐπιπλέον, ὁ ἔθισμός στὴν τηλεόραση ἀποσπᾶ τὰ παιδιὰ ἀπὸ ἄλλες δραστηριότητες καὶ τὰ ἀποκοινωνικοποιεῖ. Ἡ υπερβολικὴ τηλεόραση ἀντικαθιστᾶ τὸ παιχνίδι, ἀδρανοποιεῖ τὴ σκέψη, καθιστᾶ τὰ παιδιὰ μαλθακὰ καὶ παχύσαρκα καὶ ἐπηρεάζει τὴ σωματικὴ τους ἀνάπτυξη. Ἔτσι τὰ παιδιὰ αὐτὰ παρουσιάζουν κακὲς σχολικὲς ἐπιδόσεις καὶ προβλήματα συμπεριφορᾶς, μιμοῦνται, γίνονται ἀφορμὴ ἀτυχημάτων καὶ ἔχουν φτωχὸ λεξιλόγιο.

Ἐρευνα ποὺ ἔγινε στὴ Μεγάλῃ Βρετανία, ἀπέδειξε ὅτι τὰ σημερινὰ παιδιὰ ξινοῦν τὸ σχολεῖο στὰ ἔξι τους χρόνια, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἡλικία τους γλωσσικὴ ἐπάρκεια. Χρησιμοποιοῦν κυρίως μονοσύλλαβες λέξεις, χωρὶς νὰ μποροῦν εὐκόλα νὰ ἐκφραστοῦν ὀλοκληρωμένα.

Ἐξάλλου, ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀκαδημία Παιδιατρικῆς ἔχει ἐπανειλημμένα ὑποστηρίξει μὲ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες ὅτι ἡ παιδικὴ τηλεθέαση πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένη

καὶ ἐλεγχόμενη. Μάλιστα συνιστᾶ τὰ παιδιὰ ἡλικίας μέχρι δύο ἐτῶν νὰ μὴ βλέπουν καθόλου τηλεόραση. Σὲ πρόσφατη μελέτη, ποὺ παρουσιάστηκε στὸ περιοδικὸ τῆς Ἀκαδημίας *Pediatrics* συμπεραίνει ὅτι κάθε ὥρα ποὺ περνοῦν τὰ παιδιὰ ἡλικίας ἐνὸς ἕως τριῶν ἐτῶν μπροστὰ στὴν τηλεόραση, ἀξάνει κατὰ 10% τὸν κίνδυνο προβλημάτων συγκεντρώσεως στὴν ἡλικία τῶν ἐπτὰ ἐτῶν, ὅταν τὰ παιδιὰ ἀρχίζουν τὸ σχολεῖο.

Ἐπιπλέον, ἐπισημαίνεται στὴν ἔρευνα ὅτι ἡ γρήγορη ἐναλλαγὴ ὀπτικῶν εἰκόνων, ποὺ χαρακτηρίζει τὰ περισσότερα προγράμματα μπορεῖ νὰ ἀλλοιώσει τὴ φυσιολογικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐγκεφάλου, σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀναπτυσσόμενου ἐγκεφάλου τῶν παιδιῶν νὰ ποικίλλει πλέον ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα καὶ τὴ δομὴ τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων ποὺ ἔχουν παρακολουθήσει!

Οἱ ἀρνητικὲς ἐπιδράσεις τῆς τηλεόρασεως καθίστανται βαρύτερες ἂν τὰ παιδιὰ παρακολουθοῦν τηλεόραση πρὶν κοιμηθοῦν. Ἐρευνα ἰατρικοῦ κέντρου τοῦ *Dallas* κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ παιδιὰ ποὺ παρακολουθοῦν τηλεόραση ἢ παίζουν παιχνίδια τουλάχιστον μιὰ ὥρα πρὶν κοιμηθοῦν, ἔχουν προβληματικὸ ὕπνο.

Τὸ διολογικὸ ρολοῖ τῶν παιδιῶν - τηλεθεατῶν ἀπορρυθμίζεται ἀπὸ τὴν ἐπαναλαμβανόμενη ἐναλλαγὴ εἰκόνων, τὰ παιδιὰ θέλουν νὰ πᾶνε ἀργότερα γιὰ ὕπνο, δὲν μποροῦν νὰ ξυπνήσουν νωρὶς τὴν ἄλλη μέρα, δὲν μποροῦν εὐκόλα νὰ συγκεντρωθοῦν στὴ σχολικὴ τάξη καὶ μακροπρόθεσμα οἱ μαθητικὲς τους ἐπιδόσεις ἐπηρεάζονται ἀρνητικά.

Στὸ ἴδιο περιοδικὸ παρουσιάσθηκε ἐπίσης καὶ μιὰ δευτέρη ἔρευνα σὲ 1.800 παιδιὰ ἡλικίας 12 - 17 ἐτῶν. Σύμφωνα μὲ αὐτὴν, «ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἐφήβων ἐπηρεάζεται σφόδρα ἀπὸ τὴν κουλτούρα καὶ ἡ τηλεόραση ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς νεανικῆς κουλτούρας». «Στὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα», ἐπισημαίνει ἡ ἐπικεφαλῆς τῆς ἔρευνας, «ἐμφανίζονται κατὰ μέσο ὄρο 4 ἐρωτικὲς σκηνὲς τὴν ὥρα». Ἔτσι ἡ τηλεό-

ραση καλλιεργεί την ψευδαίσθηση μιᾶς ἄλλης ἀνύπαρκτης κοινωνικῆς ζωῆς, στήν ὁποία μόνο οἱ ἑλκυστικοὶ καὶ λαμπεροὶ ἄνθρωποι ἔχουν θέση.

Ὅμως ὁ πολιτισμὸς τῆς τηλεοπτικῆς εἰκόνας φαίνεται ἐπίσης νὰ κοστίζει πολὺ στὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία τῶν παιδιῶν. Πρόσφατη ἔρευνα τοῦ Χαροκοπεῖου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατέδειξε ὅτι τὸ 40% τῶν παιδιῶν στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὑπερβαρα ἢ παχύσαρκα, καὶ σημαντικὴ εὐθύνη γι' αὐτὴ τὴν κατάσταση φέρει ἡ τηλεόραση. Τὰ Ἑλληνόπουλα βλέπουν καθημερινὰ καὶ υπερβολικὰ ὅποιο τηλεοπτικὸ πρόγραμμα συναντήσουν, μόλις πιάσουν στὰ χέρια τους τὸ τηλεκοντρόλ, καταναλώνοντας ἀουναίθητα τίς πιὸ ἀχρηστες καὶ ἐπιβλαβεῖς τροφές.

Κι ἂν μέχρι πρόσφατα ὅλοι πίστευαν ὅτι τὰ παιδιά ἀρχίζουν νὰ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν τηλεόραση, κατὰ τὴ διάκριση τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἡλικίας τους, ἔρευνα τοῦ Πανεπιστημίου *Tufts* τῆς Βοστώνης γιὰ τίς ἐπιδράσεις τῆς τηλεόρασης στὰ μωρὰ, ἀνέτρεψε τὰ δεδομένα. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ *Child Development* καὶ παρουσιάστηκε στοὺς *New York Times* ὑποστηρίζει ὅτι «ἀκόμα καὶ τὰ μωρὰ ἑνὸς ἔτους μποροῦν νὰ ἐπηρεαστοῦν ἀπὸ τὰ συναισθηματικῶς φορτισμένα μηνύματα ποὺ μεταδίδονται ἀπὸ τὴν τηλεόραση», ἀφοῦ «μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν πρὸς ποῖα κατεύθυνση κοιτάζει κάποιος καὶ ἀσφαλῶς μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀκριβῶς νοιώθει».

Αὐτὸ ἀποδείχθηκε ὅταν τὰ μωρὰ ποὺ συμμετεῖχαν στὴν ἔρευνα, «παρακολούθησαν βιντεοκασέτα, ὅπου μιὰ ἡθοποιὸς ἀντιδρούσε ἄλλοτε θετικὰ καὶ ἄλλοτε ἀρνητικὰ στὴ θέα ἑνὸς παιχνιδιοῦ... Παρὰ τὸ πολὺ μικρὸ τῆς ἡλικίας τους, τὰ βρέφη ἀντέδρασαν κατὰ τρόπο ἀνάλογο μὲ αὐτὸ τῆς ἡθοποιοῦ, ὅταν ἦλθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ παιχνίδι».

Σίγουρα τὸ σημερινὸ παιδί δὲν μπορεῖ νὰ στερηθεῖ τὴν τηλεόραση. Εἶναι ἓνα κομμάτι τῆς σύγχρονης πραγματικότητος, ὠφέλιμο

πολλὲς φορές. Πολὺ συχνὰ ὅμως οἱ γονεῖς χρησιμοποιοῦν τὴν τηλεόραση ὡς «ἀβλαβὲς ναρκωτικὸ» γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ παιδιά τους. Ἡ φράση «ἄφησέ με ἡσυχὸ καὶ πῆγαινε νὰ δεῖς τηλεόραση» ἀκούγεται συχνὰ στὰ σπίτια μας.

Ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι ἐπιστήμονες ἐκτιμοῦν ὅτι τὸ πιὸ ἀποτελεσματικὸ μέτρο τηλεοπτικῆς προστασίας τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ ἐνεργὸς ἐμπλοκὴ τῶν γονέων στὴν ἐπιλογή τῶν προγραμμάτων ποὺ παρακολουθοῦν τὰ παιδιά. Δυστυχῶς οἱ ἔρευνες δείχνουν ὅτι μειώνεται ὁ χρόνος ποὺ ὀλόκληρη ἡ οἰκογένεια ἀπὸ κοινὸ ἐπιλέγει καὶ παρακολουθεῖ τηλεοπτικὰ προγράμματα.

Τελικὰ κανεὶς τρίτος δὲν μπορεῖ νὰ ἀναλάβει ὑπεύθυνα τὴν προστασία τῶν παιδιῶν, παρὰ μόνο οἱ γονεῖς ποὺ εἶναι καλοὶ φίλοι τῶν παιδιῶν τους, ἔχουν μάθει νὰ ζοῦν ἀρκετὸ χρόνο τῆς ἡμέρας μαζί, νὰ ψυχαγωγοῦνται καὶ νὰ παίζουν μαζί, νὰ διαβάζουν βιβλία μαζί καὶ νὰ βλέπουν μαζί τηλεόραση.

Συνεπῶς, πρέπει τὰ παιδιά μας νὰ βλέπουν πάντα μαζί μας τηλεόραση καὶ ἐμεῖς νὰ κουβεντιάζουμε μαζί τους ὅσα βλέπουν καὶ νὰ ἀνατρέπουμε κριτικὰ καὶ μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα τὰ τυχόν ἀρνητικὰ μηνύματα. Ἐπιπλέον, ἡ τηλεόραση στὸ σπίτι καλὸ εἶναι νὰ λειτουργεῖ βάσει συγκεκριμένου προγράμματος, ποὺ τηροῦμε ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας.

Μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ γονιὸς ἀποτελεῖ πρότυπα συμπεριφορᾶς γιὰ τὸ παιδί καὶ ὁ τρόπος ποὺ ἐκεῖνος θὰ χειριθεῖ τὴν τηλεόραση θὰ ἐπηρεάσει σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν τρόπο ποὺ θὰ τὴν ἀντιμετωπίσει τὸ παιδί. Ἔτσι τὰ παιδιά θὰ μάθουν νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, νὰ ἐπιλέγουν καὶ νὰ κριτικάρουν τὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα, νὰ μάθουν νὰ κλείνουν τὴν τηλεόραση, ὅταν αὐτὴ δὲν ἔχει κάτι ἀξιόλογο νὰ τοὺς προσφέρει, καὶ νὰ ἀναρωτιοῦνται μήπως ὑπάρχει κάτι καλύτερο πρὶν ἀνοίξουν τὸν τηλεοπτικὸ τους δέκτη.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἐπειδὴ στὸ τεῦχος τοῦ περασμένου Δεκεμβρίου εἶχαμε ἀναφερθεῖ στὴ μελοποιημένη ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη, θὰ ἤθελα νὰ παρουσιάσω ἐδῶ ἓνα σχετικὸ γεγονός ὅπως αὐτὸ ἔχει καταγραφεῖ στὴν ὑπέροχη βιογραφία του, μὲ τίτλο «Ἀλέξανδρος Γκιάλας - Γ. Βερίτης»:

Τὴν ἐποχὴ, ποὺ εἶχε τελειώσει τὸ δράμα τῆς Κατοχῆς καὶ ἄρχιζε τὸ ἐμφύλιο δράμα, πλησίασε μιά μέρα τὸν ποιητὴ ὁ νεαρὸς μουσικὸς Ἀπόστολος Βαλληνδράς καὶ τοῦ παρουσίασε ἓνα κομμάτι τοῦ Μπετόβεν. Ἦταν τὸ *andante* ἀπὸ τὴν *Appassionata*.

Εἶχε δημοσιευθεῖ στὴ συλλογὴ τραγουδιῶν τοῦ Ἰ. Ἀργυροπούλου μὲ στίχους ἀπὸ ἓνα ποίημα μὲ τίτλο «Ἡ νύχτα». Οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ἱκανοποιοῦσαν τὸν νεαρὸ καλλιτέχνη καὶ γι' αὐτὸ πρότεινε στὸν Βερίτη: Δὲν βάζετε οἷς μερικὸς πιὸ ταιριαστοὺς στίχους σ' αὐτὸ τὸ ὑπέροχο κομμάτι;

Ὁ αἰσθαντικὸς Βερίτης ἀποδέχθηκε τὴν πρόταση καὶ κάθισε νὰ δουλέψει τὸ θέμα του. Εἶχε ζήσει τόσο έντονα τὴν τραγωδία τοῦ λαοῦ μας σὲ ὅλο της τὸ βάθος, ὥστε αὐτὸ τὸ ὑποβλητικὸ μουσικὸ κομμάτι τοῦ μίλησε βαθιά στὴν καρδιά. Ἔβαλε σὰν τίτλο «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος» καὶ ἄρχισε νὰ ζωγραφίζει τὸν πόνο τοῦ ἔθνους.

Σὲ τέσσερις στροφές ξετυλίγεται ἡ εἰκόνα αὐτῆ, ὅπου ἡ νύχτα σκεπάζει πολιτείες καὶ χωριά κι οἱ ψυχές περμιένουν μέσα στὴ θλίψη τῆ βαριά. Τὸ θέμα τῆς νύχτας καὶ τοῦ πόνου συνεχίζεται στὴ β' στροφή, ὅπου ἡ ψυχὴ βασανισμένη λιώνει μέσ' στὴν προσμονή. Στὴν γ' στροφή κορυφώνεται τὸ θέμα μὲ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

Μᾶς φαρμάκωσε τὸ ψέμα
καὶ τὸ μίσος τὸ πικρὸ,
τ' ἀδικοχυμένον αἶμα
ἀναριθμητῶν νεκρῶν.

Ἡ ἀνιούσα αὐτὴ κλίμαξ καταλήγει στὴν δ' στροφή σὲ μιὰ ἱκεσία πρὸς τὸν Νυμφίο, ποὺ φέρνει στὸ νοῦ τὴ διβλικὴ παραβολή:

Ἔλα πάλι, Λατρευτέ μας,
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός...

Τὸ ποίημα εἶναι γεμάτο θλίψη καὶ πάθος, ἀλλὰ καὶ πίστη καὶ ἱκεσία. Ὁ πόνος εἶναι βαθύς, ἀλλὰ ὄχι ἐκρηκτικὸς, εἶναι ἐσώτερος καὶ ἀπαλός. Καὶ καταλήγει πάντα στὸν Λυτρωτῆ. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὶς τέσσερις ἀντίστοιχες στροφές, ποὺ σὰν ἐναλλασσόμενη ἐπιβόητος συμπληρώνει τὰ κύρια θέματα. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπίκληση «Ἔλα Νυμφίε...». Οἱ λέξεις ποὺ ἀκολουθοῦν σὲ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς τέσσερις αὐτὲς ἱκεσίες εἶναι ἐπίσης δηλωτικὲς τοῦ πόνου καὶ τῆς πίστεως.

Ἔλα, Νυμφίε Χριστέ, τὶς πληγές νὰ
γιάνεις,
φέρε γαλήνη καὶ παρηγοριά.

Ἔλα, Νυμφίε, γοργά, σῶσε τοὺς δικούς
σου,

Ἔλα, Νυμφίε, μέσ' στὴ σιγαλιά.

Ἡ ἐπανάληψη, κάθε φορὰ, τῶν ἐπικλήσεων αὐτῶν σὲ ἐναλλαγὴ *riano* καὶ *forte*, δίνει ἰδιαίτερη ὑποβλητικὴ ἀλλὰ καὶ ζωντάνια στὴν καθεμιὰ παρακλητικὴ ἐπιβόη. Ἔτσι ὁ πονεμένος καὶ προσευχόμενος ποιητὴς καταλήγει στὸν «Νυμφώνα τοῦ Φωτός».

Α. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτινεῖς», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξιος: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικῶς € 12, ἐξωτερικῶς € 30. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεῖ ἢ νὰ συντέμνη κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλιοκρίσιαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Φεβρουάριος 2006

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἰπὸ Ε. Ν. Μόσχου

ΕΛΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΗΠΟΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἕνα εὐχάριστο βιβλίο
γιὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283